

Alte Drucke

LEXICON || THEOLOGICVM || COMPLECTENS || VOCABVLORVM DESCRIPTIONES, || Diffinitiones & interpretationes, omnibus sacræ Theologiæ stu-||diosis, ac ...

Altenstaig, Johann

Venetiis, [1579/1580]

De litera R.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150260

mouetur: nec sic opponuntur nisi respectu eiusdem vbi. Hæc Dominus Præpositus Gabriel dist. 16. quæst. vnica, libr. 2. dub. 4.

QUIETARE est quietem reddere. Vnde vltimate voluntatem quietare intelligitur dupliciter. Vel quia est vltimum eligibile propter se, & non propter aliud, vel quia est aliquid post quod non est aliud quietans. Primo modo fruitio quietat & nõ delectatio: & quod sic quietat est nobilius, quia non est propter aliud. Si secundo modo, sic delectatio vltimatè quietat, sed tale non est nobilius cum sit propter aliud: nam & delectatio est propter operationem, 10. Ethic. Delectatio deniq; cõseruat operantem in opere, Gab. di. 1. q. 3. articu. 4. libr. 1. Et voluntas quieta idem est quod volitio, qua mens seu appetitus quiescit: quiescit, inquam, amore & dilectione.

Delitera R.

RADIVS, splendor à Sole micans, transfertur & ad fulgorẽ oculorũ: dicitur & radius virga, qua Geometræ lineas iudicant, est & textoris instrumentũ, quo telæ annectuntur. Radij quoq; rotarum dicuntur. Dicitur & instrumentũ quo radũtur mēsuræ, qđ alio nomine dicit hostiorũ: & de radio vide & in dictione Lxx. Est & radius diuinitatis, quẽ nominat Alexan. de Ales part. 3. qu. 7. membr. 3. art. 1. gratiam vnionis quæ est in Christo: dicit enim, in Christo est gratia vnionis: quia non est possibile creaturæ humanæ, qđ per donum conditionis naturæ eleuetur ad diuinam vnionem. Et ideo necessaria est ei gratia, quæ eleuet & disponat ipsā, quam nos dicimus gratiā vnionis. Hæc refert Gabr. di. 30. q. 4. ar. 2. lib. 1.

RADIX (vt scribit S. Bona. di. 22. in dub. literalib. lib. 2.) accipitur aliquando generalissimè. Aliquando generaliter, aliquādo minus generaliter. Generalissimè, vt cūm dicitur libido siue cupiditas esse radix omnium malorum. Generaliter vt

radix, vt cūm dicitur, quod duplex est radix, amor malè accedens, & timor malè humilians. Amor enim accipitur respectu boni, & timor respectu mali. Minus verò generaliter, vt cūm dicitur, triplex est radix, scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: per comparisonem ad triplex bonũ, scilicet ad bonum inferius, exterius, & interius, &c. Hinc est, qđ dicitur: Superbia initium peccati, propriè loquẽdo: & cupiditas dicitur esse radix omnium malorum, &c. Differt autem (vt idem scribit) dicere initium & radicem. Nam initium propriè dicit illud à quo inchoat motus. Radix verò dicit illud vnde trahitur fomentum & nutrimentum: & ideo cūm peccatum trahat fomentum ex parte appetibilis, & ducat recessum à Deo, hinc est quod initium attenditur ex parte auersionis, & radix ex parte conuersionis, propriè loquẽdo. Et quoniam auersio est ex ratione cupiditatis siue libidinis. Hinc est quod superbia propriè loquendo dicitur initium omnium peccatorum: & cupiditas dicitur esse radix. Et quoniam in omni peccato est auersio & conuersio, hinc est quod superbia dicitur initium omnium peccatorum: & cupiditas radix omnium malorum. Accipitur tamen nomen radicis aliquando pro nomine initij, & conuersio. Capitale autem vitium differt à radice in hoc, qđ sicut caput dicit principale membrum, & membrũ completum, & quod est principium aliorum quantum ad motum & sensum: Sic capitale vitium nominat peccatum completum, à quo omnia alia vitia oriuntur, Radix verò dicit aliquid sub maiori incomplectione: & ideo propriè loquendo. Radix non nominat genus peccati determinatum, sed pronitatem libidinis, quæ concurret ad omne peccatum. Hæc Sanctus Bonauentura vbi supra. Et secundum Antoni. quinque sunt radices peccatorum. Prima est inordinatus amor sui. Secunda est timor indiscretus. Tertia cupiditas. Quarta concupiscentia. Quinta superbia, de quibus videto latius Antoni. part. 1. titu. 7. cap. 2. §. 4.

RANCOA est displicentia contra aliquem propter

propter quam desiderat, vel quærit quis malum fieri, & est filia accediæ, aliquando est filia iræ. Et secundum Bea. Thom. 2. 2. q. 35. art. 4. Rancor est indignatio contra inducentes ad diuina. Et ut scribit S. Bonau. di. 30. lib. 3. in dub. literal. Aliud est dimittere rancorem, & aliud signa rancoris. Rancorem dimittere omnes tenentur, siue inimicus maneat inimicus, siue non. Signa verò rancoris dimittere, ut nol le loqui, & similia facere cum inimico: hæc quidem deponere perfectionis est, nec ad hoc tenetur, nisi quādo inimicus humiliter & deuotè postulauerit factio vel signo: tunc tenetur ei loqui & respondere, & similia. De hoc vide latius Gabrielem lect. canon. 56. vide & de signis rancoris Anton. part. 2. summæ tit. 2. cap. 2. §. 3. & cæt. qui non discrepat à prædictis, &c.

RAPINA est rei alienæ iniusta ablatio, secundum S. Thom. 2. 2. q. 66. ar. 8. Vnde rapere est cum impetu quodam & violentia auferre. Ponitur etiam pro vitare, & propriè est de virginibus. De quo infra. Et differunt rapina, raptio, & raptus. Quod raptio ad personam refertur, rapina ad rem, raptus ad stuprum. Et rapina (ut scribit Gabr. di. 15. quæst. 3. art. 1. lib. 4.) accipitur multipliciter. Vno modo largissime & impropiè pro omni indebita usurpatione rei, siue temporalis siue spiritualis. Sic accipitur ad Philip. 2. ubi de Christo dicit Apostolus: Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: quia non attribuit sibi æqualitatem Dei indebita. Fuit & æqualis patri secundum diuinitatem: & Deus verus de Deo vero. Hanc autem rapere voluit primus parens, ut dicit Augustinus, Voluerunt rapere diuinitatem, & perdiderunt felicitatem. Et huius rapinæ poenam soluit Christus, ut ait in Psalm. Quæ non rapui, exoluebam. Secundò accipitur communiter, minus tamen largè pro usurpatione vel retentione iniusta rei alienæ temporalis quacunque, siue manifesta siue occulta: & sic comprehendit sub se furtum, rapinam propriè acceptam, usuram. Hinc Ambro. Si quis usuram accipit, rapinam facit: vita non viuunt in se, de bono mortis. Et Augu. 14. q. 5. Si quid ait: Si quid inuenisti & non reddidi-

sti, repulisti. Et B. Hiero. & habetur di. 42. §. ordinandus. Aliena rapere convincitur, qui ultra necessaria sibi retinere conatur: quod intelligendum est, de superfluo naturæ & personæ. Et illo modo rapina non distinguitur à furto etiam largè accepto. Tertiò modo accipitur propriè & strictè: ut distinguitur contra furtum, propriè. Et sic rapina describitur: Rapina est rei alienæ per violentiam ad lucrū facta illi citra usurpationem. Dicitur rei alienæ: quia si quis per violentiam propriam ab eo, qui eam abstulit dum asportat, aut dū postquam ad locum fur vel raptor se contulit & portauit, non diceretur rapina. Et dicitur per violentiam, ad differentiam furti, quo recipitur res aliena per fraudulentiam. Dicitur ad lucrum: quia si quis violenter eriperet gladium de manu furiosi ad prohibendum homicidium, non esset rapina. Similiter si quis auferat ancillam alicuius ut fornicetur cum ea, non est rapina, licet posset dici raptus: ut est species luxuriæ. Dicitur, illicita: quia propter ablata violenter in bello iusto ab hostibus: similiter cum aliis debitū ab aliquo iniuria publica auctoritate aufertur, non committitur rapina. Et differt à furto, quia furtū fit occultè, rapina manifestè. Item furtum fit dolose, sed rapina violenter. Accipitur & rapina strictissime, ut distinguitur contra prædationem: & tunc rapina respicit res immobiles, de prædatione verò mobiles: communiter tamen accipiuntur pro eodem indistinctè. Hæc Gabriel ubi supra. qui & ponit ibidem species rapinæ & furti. Omnis autem rapina similiter & furtum peccatum est, quia includunt in suis rationibus iniustitiā: & est mortale, quia est contra expressum præceptum negatiuum decalogi: Non furtum facies. Si tamen aliquod minimè contrectaretur ex surreptione, non ex malitia, excusaretur à mortali, ut dicit S. Thom. Et idem 2. 2. qu. 66. art. 8. ait: Rapina dicitur quandam violentiam & coactionem, per quam contra iustitiam aufertur alicui quod suum est. Coactionem autem iustam in humana societate nemo habet nisi publica potestas. Idcirco priuata persona non utens publica potestate, si quid per coactionem aut violentiam aufert, iniuste agit, & rapinam

pinam committit. Principibus verò & Rectoribus communitatum publica potestas ad hoc committitur, ut sint iustitiae custodes: & ideo non licet eis violentia & coactione uti, nisi secundum iustitiae tenorem: & hoc vel contra hostes pugnando, vel contra ciues malefactores puniendo, & ceteris paribus, rapina est grauius peccatum quam furtum. Vnde Augu. in libr. q. Exodi: Poenale est occulte auferre, sed multò maioris est poenae visibiliter eripere. 14. q. 3. Poenale. vbi. Gloss. Poenale, id est dignum poena. De hoc latius Gabriel qui secundum B. Thom. ponit duas rationes, quod magis delinquit raptor quam fur: & addit alias duas, & uterque tenetur restituere domino rei, si earum restitutio fuerit in sua potestate. Sic etiam participes eadem lege ligantur: de quo latius scribit Gabr. ar. 2. q. 3. conclus. 1. & 2. vbi supra.

RAPTOR dicitur propriè, qui rapit res immobiles. Praedo verò res mobiles: vnde rapina dicitur de rebus immobilibus. Depraedatio autem de mobilibus & se mouentibus: ut animalibus & huiusmodi, secundum Ioannem And. Largè verò raptores dicuntur omnes publicè & violenter res alienas depraedantes, tam mobiles quam immobiles.

RAPACITAS continetur sub violentia, quò sit species eius. Quae violentia est filia auaritiæ ex B. Thom. secunda secunda, q. 118. ar. 8.

RAPTUS quandoque est cum stupro, & quandoque sine eo: ut in raptu viduae vel nuptae, vel corruptae. Et quandoque stuprum est sine raptu, si defloretur virgo sine vi, ex B. Thom. 2. 2. q. 15. art. 4. Et secundum eundem q. 154. ar. 8. vbi sup. Raptus est illicite concubitus cum violentia. Et raptus (ut scribit Magis. dist. 41. libr. 4.) admittitur, cum puella violenter à domo patris educitur: ut corrupta in uxorem habeat, siue puella siue parentibus vis illata cõfiterit. Hic (ut idem ait) morte multatur: sed si ad Ecclesiam cum rapta cõfugerit, privilegio Ecclesiae mortis impunita tē meretur. Et (ut inquit Gerf. part. 4. ser. Dominica. 2. Aduertus.) Raptus est maximum peccatum mortale, & est casus reservatus, si est cognitus, est casus crimina-

lis: & tenentur tales ad restitutionem & satisfactionem, secundum quod fieri potest. Est insuper raptus secundum Tho. & Docto. ab eo, quod est secundum naturam in id quod est supra naturam, vi naturae superioris eleuatio. Vel raptus secundum Gerf. part. 2. ser. factio de S. Bernar. est vehemens occupatio virtutis superioris cum totali cessatione virtutum inferiorum, aut saltem cum debilitatione notabili. Vel vocatur raptus (ut idem scribit de mystica Theol. par. 7. confid. 36.) eleuatio potentiae alicuius supra inferiores potètiæ, & ex aduocatione eius in sua operatione cessantibus, vel debilitatis actibus inferiorum potètiarum. Vel raptus est tortis aduatio & vehemens in superiori potentia. Vnde cessant operationes inferioris potètiæ: vel ita debilitantur & ligantur, ut superiorem in sua operatione nequaquam impediunt, & extasim dicit idem quandam speciem raptus: de qua supra suo loco: vide eundem tractat. 3. & 1. super Magnificat.

RAPTUS, extasis, & mētis excessus, differunt secundum Docto. ex dictis Aug super Gene. Quod raptus quem habuit Paulus, & excessus mentis quem habuit Adam in sopore, & etiam Petrus in vigilia, nec non extasis quam habuit Ioannes in Apocal. dicit se in spiritu fuisse. Ista quamuis in scriptura pro eodem accipiuntur. Aliquando, scilicet pro eleuatione mentis ab exterioribus sensibus, tamen vario modo, quia huiusmodi eleuatio fit dupliciter. Vno modo per abstractionem à sensibus quantum ad intentionem tantum, cum tota mens intendit & vacat diuinis: ita quod etiam vititur sensibus, & sic largè dicitur omnis contemplator bene esse in extasi, vel in excessu mētis, aut raptu: iuxta quod Dionysius de diuin. nominib. dicit: Est extasim faciens diuinus amor. Alio modo vtitur, & propriè dicitur extasis vel excessus, aut raptus, cum quis abstrahitur ab actu sensuum ad aliquam supernaturaliter videnda: siue imaginaria visione, & sic accidit Petro & Ioanni Euangelistae: siue intellectualem visionem ad videndum Deum per essentiam, & sic fuit raptus Paulus, & ceteri. Siue ad videndum Deum, non qui dem per essentiam, sed sic quod intelles-

ctus

aus intelligit Deum per aliquas intelligibiles immisiones, & sic fuit extasis. Adæ secundum Augustinum super Gen. ita refert frater Pelbartus libro secundo Rosarii Theologie in dictione GRATIA. §. 1. Item extasis siue excessus mentis (vt dicit Gloss. super illud Psalm. Ego dixi in excessu meo.) aliàs in extasim fit, inquit, quandoque ex pauore mentis in stuporem reuelationis: quandoque sine pauore ex aliqua reuelatione: de extasi vide supra suo loco.

RATIO secundum Guil. Scotistam in primo distin. prima, dicitur tripliciter. Vno modo dicitur vis intellectiua. Secundo dicitur ratio forma constituens hominē seu modus cognoscendi, in quantum distinguitur ab Angelicis spiritibus, quia homo cum discursu intelligit, Angelus autem non cum tali discursu: & sic ratio distinguitur ab intellectu. Tercio modo ratio accipitur pro diffinitione alicuius entis, vel quidditate seu ratione formalis: sic dicitur quod entitas est ratio subiectiua entis, & hoc modo dicimus, quod attributa diuina distinguuntur formali ratione inter se & essentia, vt inquit Pelbart. Ratio secundum sanctum Bonauen. dist. 14. in solutione argumen. artic. 2. quæst. prima, libro 4. accipitur communiter & propriè: communiter comprehendit totam portionem animæ diuisam contra sensualitatem, in qua ponuntur tres potentie. Propriè accipitur pro potentia diuisa contra concupiscibilem & irascibilem: alias vide acceptiones rationis apud Bruleferum dist. 6. quæst. vltima, libro 1.

RATIO est aspectus mentis, quæ bonum, malumque discernit, virtutes eligit, Deū diligit, secundum Augustinum libro de spiritu & anima. Et secundum beatum Thom. 1. senten. dist. 3. quæst. 4. Ratio est natura intellectualis obumbrata. Et secundum eundem, ratio & intellectus non sunt idem. Quia ratio quandoque est recta, & quandoque non recta, tam in speculationis quàm in practicis. Sed intellectus semper est rectus, & ratio & intellectus non distinguuntur sicut duæ potentie, sed sicut diuersi actus eiusdem potentie. Quia intelligere est intelligibile veritatem simpliciter apprehendere. Ratioci-

nari autem est procedere de vno intellectu ad aliud intellectum ad veritatem intelligibilem cognoscendam, secundum eundem par. 1. quæst. 79. artic. 8. Hinc rationatio, quæ est discursus intellectus ab vno in aliud, à principio ad conclusiones: vt in syllogismis & consequentijs. Et ratio, vt est pars prudentiæ, est discursus intellectus. Et ratio distinguitur in superiorem & inferiorem secundum diuersa officia. Nam ratio superior est quæ intendit æternis conspiciendis aut consulendis. Ratio inferior est, quæ intendit temporalibus rebus: ex Augustino libr. 12. de Trinitat. de qua vide supra in dictione PORTIO. Est & ratio motus animi vera à falsis distinguens, à qua fit ratiocinatio, quæ à Græcis syllogismus dicitur. Et secundum quod diuiditur in portionem superiorem & inferiorem: & sic sunt eius dictamina multiplicia (vt scribit Gerson de vita spirituali animæ, lect. 3.) quæ sunt circa vltima principia, quæ apprehensis, cognitisque terminis, mox non cognosci non possunt: nec potest eis ratio dissentire. Alia sunt dictamina circa conclusiones ex eisdem principijs deducibiles. Ex primo officio nominatur ipsa ratio synderesis, quæ semper virgo, hoc est inuiolata perseverat. Rursus ipsa ratio potest iuuari lumine superiori & supernaturali irradiatione ad aliqua practicè cognoscenda supra communem cursum creaturis rationabilibus: vt puta, hominibus constitutum, vel modo non visitato naturaliter: hoc modo nominari potest ipsa ratio diuina, dum diuinę reuelationi principaliter innixa cognoscit. Hæc Gerson. Et vt idem dicit parte secunda, de mystica Theologia speculatiua, consideratione 11. Ratio est vis animæ cognoscitiua, deductiua conclusionum, ex præmissis elictiua quoque insensatorum ex sensatis, & abstractiua quidditatum, nullo organo in operatione sua egens, per vltimā particulam distinguitur à sensualitate, quæ organo utitur, per alias ab intelligentia simplici secernitur, cuius operatio magis attenditur in receptione cognitionis simplicis à superiori luce Deo quàm attenditur in deductione conclusionū, quod est propriū rationis. Et superiorem rationis portio.

portionē nomine viri, & inferiorem nomine mulieris appellamus. Tātum enim viuacitatis & virtutis habet ratio dum superioribus intendit respectu illius quam contrahit ex inferioribus, quantum vir à muliere differt in virtute. Rationi quandoque alia nomina tribuimus, vt quod est cœlum, medium in anima, quod est vmbra, intelligentiæ simplicis sicut intelligentia simplex in vmbra Angeli, & Angeli in vmbra Dei. Hæc Gerson. Et in cōpen. Theol. vis motiua animæ rationalis diuiditur per imperatiuā in consiliatricē in affectiuam: & in consiliatricem & affectiuam simul. Prima est liberum arbitrium, & synderesis. Secunda est ratio. Tertia est voluntas. Quarta dicitur ipse intellectus practicus. Multa aliās de ratione scribit Gerson, &c.

RATIO quædam est recta, quædam non recta, & culpabilis. Est autem ratio recta (vt scribit Gabriel di. 12. q. vnica, articu. 1. lib. 3.) quæ est conformis diuinæ voluntati: rectitudinis enim omnium contingentium prima regula est voluntas diuina. Vnde impossibile est rationē rectam discordare à diuina voluntate, iudicādo aliquid esse non rectum, quod est à Deo volitum, eò enim ipso quod aliquid est volitum, ipsum est rectum. Et ratio recta deprecatur ad optima: vt dicit Philof. 1. Ethic. ideo maior est inclinatio ad bonū quàm ad malum in statu innocentie: propter quod in illo statu peior est abusus liberi arbitrij. Ex quo sumitur doctrina moralis notabilis, quam ponit Gabr. dist. 4. quæstione vnica libro secundo, Quanta cautela, quantusque rigor regendi liberum arbitrium necessarius est homini in statu naturæ lapsæ, si nulla existente intrinseca rebellionē ceciderūt primus homo & Angelus in statu naturæ integræ.

RATIO NON RECTA quæ & vocatur culpabilis, dicitur dupliciter. Aut quia dicitur falsum decepta errore vincibili: vt puta, quia dicitur faciendum esse quod faciendū non est: vel econuerso, propter aliquem errorem in vincibilē. Secūdo, quia omnino non dicitur de agendo vel non agendo, sed simpliciter obiectum ostendit speculatiuē, & non practicē. Gabr. di. 22. quæst.

2. lib. secundo, Ad hoc autem quod actus voluntatis sit rectus, requiritur quod fiat conformiter suæ regulæ. Regula voluntatis est ratio, id est dictamen rationis nō culpabilis. Actus autem voluntatis est vitiosus quando fit contra regulam rationis nō culpabilis inexistentis inesse debet. De quo in dictione REGULA videat.

RATIO HUMANA inducta ad ea quæ sunt fidei, dupliciter potest se habere (vt scribit B. Tho. 2. 2. q. 1. artic. 10. Et post eum Gab. di. 25. quæ vnica artic. 3. dub. 4. li. 3.) Vno modo vt præcedens, puta, cum aliquis assentit veritati fidei propter rationem conuincentem, aliās nō crediturus. Et sic ratio inducta diminuit meritum fidei: imò totum tollit, ita quod sic assentiendo nō meretur. Alio modo ratio humana habet se vt consequens, cum scilicet homo habet promptam voluntatem credendi diuinæ auctoritati, & diligit veritatem creatā, & super ea cogitat si quis rationes ad hoc inuenire posset, non quidem vt firmius credat (sic enim humanā rationem diuinæ auctoritati præponeret) sed vt credita magis intelligat, defendat, ac pijs (docendo) opituletur. Sic ratio humana non tollit meritum, sed est signum maioris meriti. Tollit quidem fidem acquisitam & actum fidei, quia non stant simul scientia quam ratio humana gignit, & fides acquisita in eodem & respectu eiusdem, licet stent simul scientia & fides infusa (vt aliās dicitur) non tamen tollit meritum voluntatis, quo vult credere, etiam si ratio non adduceretur, & auget meritum, cum ex charitate imperat intellectui inquirere rationem ad fidem prædictam, & ad Dei honorem ac lucrum animarum. Gabriel.

RATIO NATURALIS (vt scribit Petrus de Aliac, di. 2. quæ. 3. arti. 3. li. 1.) dicitur ratio sumpta ex his, quæ nobis apparet de cōmuni cursu naturæ. Sic sumendo patet quod multæ rationes naturales possunt fieri & factæ sunt à Philosophis, concludentes tantum vnum esse Deum, licet nō euidenter, tamen probabiliter & probabilius quàm posset concludi oppositum.

RATIO FORMALIS OBIECTI. Et dum loquimur de ratione formali obiecti, vt scribit Gab. dist. 27. q. vnica arti. 3. dub. 3. li. 3.

li. 3. aut intelligitur aliquid reale existens formaliter in obiecto, aut intelligitur aliquid in intellectu obiectum apprehendente: puta, conceptus seu cognitio mentis obiectum representans, & quo ab intellectu voluntati presentatur. Si primo modo, sic non est nisi una ratio essentialis in Deo: plures verò relatiue, quia in Deo non est nisi una essentia, & plures relationes, non essentialiter, sed realiter distinctæ. Vnde omnia attributa quæ de Deo essentialiter, ac per hoc de tribus personis prædicantur, communiter nihil distinctum important in Deo. Exempli gratia: Sapientia nihil importat aliud in Deo, quàm potentia, quàm bonitas, iustitia, misericordia. Nam idem omnibus modis est in Deo sapientia, potentia, bonitas, iustitia, misericordia. Et si illi termini acciperentur præcise pro sapientia diuina, potentia diuina, &c. non importando aliquam creaturam, essent synonyma. Si verò per rationem formalem obiecti, intelligitur actus cognoscendi, qui conceptus rei dicitur, quo cognoscitur obiectum ab intellectu, & ab eodem voluntati presentatur. Sic de Deo possunt haberi diuersæ rationes formales tanquam de obiecto volibili: imò tot, quot de eo possunt haberi conceptus non synonymi. Et in genere possent esse duæ rationes formales Dei vt obiecti. Aut forrè triplex vt ponit Scotus di. 27. li. 3. Una quæ representat Deum in se, non per respectum ad aliquod extra se, id est ad creaturam, siue sit ratio absoluta siue relatiua. Altera ratio obiectiua est conceptus representans Deum in ordine ad creaturam: vt bonum, seu conueniens creaturæ: vt sunt rationes creatoris, redemptoris, beatificatoris, conseruatoris, & similes. Tertia posset esse ratio complexa vel incomplexa, non curo, includens vtrumq; id est representans Deum vt bonum, infinitum in se, & participabile creaturæ. Vide latius Gabr. vbi supra. Et ratio formalis intellectus est posse tēdere in obiectum cognitiue: non curando an intellectus ne intendat per suam essentiam seipso, siue per aliquod sibi superadditum. Vide Gabrielem distinct. 9. quæst. 1. libr. 1.

RATIONIS aliqua esse eiusdem (vt scribit

Gab. di. 9. q. 2. li. 1.) dicuntur quæ sunt simillima eodem modo quo duæ albedines, & quælibet res eiusdem speciei specialissimæ sunt simillimæ. Ex quo habetur quod paternitas & filiatio non sunt eiusdem rationis, quia non sunt simillimæ, cū duæ paternitates similiores sunt paternitate & filiatione. Similiter spiratio & generatio non sunt simillimæ. Et impossibile est secundum eundem in creaturis aliqua esse alterius rationis, & non distingui essentialiter: ideo semper hanc distinctionem essentialem præsupponit sicut specifica differentia præsupponit naturalem. Vide latius Gabrielem.

RATIO BONITATIS in genere (vt scribit Gerson part. 4. in descriptionibus terminorum ad Theolog. viliū) est ratio perfecti secundum aliquos: vel est ratio appetibilis. Ratio bonitatis moralis de genere est bonitas obiecti, seu materiæ circa quā est habitus vel actus moralis verè vel participatiue liber. Ratio bonitatis moralis simpliciter est bonitas contracta ex fine & obiecto, & cæteris circumstantiis secundum dictamen rectæ rationis inditæ naturaliter vel humanitus acquisitæ. Ratio bonitatis gratuita est bonitas contracta ex gratia gratū faciente & infusa. Ratio imputabilitatis in actu est emanatio eius libera verè vel participatiue à rationali creatura. Ratio laudabilitatis est imputatio ad laudē. Ratio vituperabilitatis est imputabilitas ad vituperiū. Hæc Gerson.

RATIO SEMINALIS secundum Scotū est forma substantialis ipsius seminis, vel quædam qualitas necessariò sequens formā substantialem seminis, quæ est quodammodo alteratiua siue dispositiua ad corruptionem seminis: vt ex ipso generetur aliquod simile perfectius. Corollarium. Corpus Christi non fuit formatum ex semine, quia fuit de purissimis sanguinibus Virginis. Brulef. di. 18. quæ. 2. li. 2. & q. 3. qui & fusiùs de hoc scribit. Vide de ratione seminali in dictione SEMEN, inf. RATIONALE est duplex secundum Philos. Quoddam rationale principaliter, & in seipso, siue (vt alij dicunt) per essentiam, sicut intellectus. Quædā sunt rationalia: quia obediunt rationi sicut filius patri, quæ sunt rationalia per participationem.

Et ita

Et ita in homine est aliqua vis irrationalis tantum: sicut potentia nutritiva: quædam verò rationalis tantum, sicut intellectus & ratio: quædam verò secundum se irrationalis. Rationalis autem participatiue, sicut omnis vis appetitiua causa concupiscibilis quàm irascibilis & voluntas. Hæc Thomas in commento. Et secundum hoc diuidit Philosophus virtutem intellectualem & moralem, ponens intellectualem in rationali per essentiam, scilicet in ratione siue in intellectu. Moralem in rationali per participationem, scilicet in appetitiua parte, quæ includit vtrunque appetitum sensitium & voluntatem. Est ergo voluntas irrationalis per essentiam. Rationalis autem per participationem. Nō ergo Philosophus per partem irrationalem intelligit tantum appetitum sensitium, sed omnem appetitum & ita voluntatem. Huic concordat sanctus Th. 1. secundæ, q. 56. art. 6. Rationale per participationem non solum est irascibilis & concupiscibilis, sed omnino, id est vniuersaliter, appetituum. Sub appetitiuo autem comprehenditur voluntas. Hæc ille. Sic duplex est irrationalis. Nam quoddam est irrationalis, quod non participat ratione: sicut plantatiuum & potentia nutritiva in homine. Vide ad hoc Gabriel di. 23. q. 1. art. 3. dub. 1. lib. 3. Quædam aliquantulum participant ratione, secundum quod nata sunt obedire rationi: sicut appetitus sensituius, qui concupiscit, &c. Et appetitus tam sensituius quàm voluntas persuaderi potest, increpari & admoneri, vt procedat vel non procedat ad actum suorum executionem.

RATIONALE dicitur vno modo (secundum sanctum Bonaventuram, dist. 25. quæ. 2. lib. 1.) quod habet potentiam discernendi bonum à malo, verum à falso: & sic Deo & creaturæ conuenit. Alio modo quod habet potentiam discernendi per inquisitionem & collationem, & discursum, & hoc est proprium animæ coniunctæ carni. Vel aliquid dicitur rationale (vt idem scribit di. 23. q. 1. lib. 3.) Aut quia consonum est rationi eleuati & illustrati à luminæ veritatis supernæ. Aut quia consonum est rationi conuersæ ad cognitionem sensibilem, sic hoc secundo modo frequenter ra-

tio ad sensibilia conuersa iudicat esse vera quæ sunt falsa, & esse bona quæ sunt mala, & econuerso. Vnde nonnulla videntur sibi irrationalia, quæ sunt valde rationalia: sicut patet, quia nonnulla videntur irrationalia Philosophis, quæ tamen videntur valde rationalia Christianis: vt omnino continere & omnino mendicare, & similia: & quantum præcellit iudicium viri, iudicium pueri: tantum præcellit iudicium viri Christiani, iudicium vnius Philosophi, & iudicium rationis sursum conuersæ ad iudicium rationis ad inferiora depressæ, & hoc non impedit fidem esse virtutem: quia credit aliqua quæ videntur esse irrationalia homini. Aliquando enim sunt rationalia homini spirituali, & hoc facit ad rationem virtutis, vt credat sine ratione. Si enim crederet per rationem cogentem, illa credulitas non esset voluntaria, sed necessaria: & sic non esset virtuosa, nec meritoria. Hæc S. Bonaventura.

RATIONABILE secundum Richardum, dist. 1. art. 3. q. 2. & post eum scribit Gabriel, eadem di. q. 3. artic. 3. dub. 4. lib. 4. potest dici dupliciter. Vno modo, quia est de naturali dictamine rationis, sicut principia legis naturæ: & conclusiones ex eis euidenter deductæ. Alio modo, quia nihil continet rationi contrarium, & ex rationabili causa, & modo debito est institutum pro tempore & loco. Primo modo, non omnia sacramenta legalia sunt rationalia, quia non de lege naturæ, sed secundo modo fuerunt valde rationalia, quia summa sapientia à qua quæcunque procedunt, ordinata sunt, ad Rom. 15. Et certi mysterij gratia futuræ salutis significantia, & ita ex rationabili causa instituta.

REATUS est obligatio ad poenam propter peccatum, secundum B. Thom. 2. sententiarum, di. 30. q. 1. art. 2. vel est ordinatio peccatoris ad poenam. Et aliquando sumitur pro culpa: aliquando pro poena, quia est medium quoddammodo inter vtrunque, secundum eundem 2. sententiarum, di. 42. q. 1. art. 2. Vnde Scotus q. 1. di. 14. lib. 4. Et Gabriel, eadem dist. q. 1. art. 1. lib. 4. Reatus, macula, & offensa, nihil aliud sunt vel dicunt, nisi ordinationem peccatoris ad poenam suo peccato, quod transijt, condignam: & inquam.

inquantum, disconueniens est animæ, dicitur macula eius. Sicut per oppositū conueniens dicitur eius pulchritudo. Inquantum autem est obligatio ad pœnā, dicitur reatus, & ut est actus voluntatis diuinæ, per quem ordinatur ad talem pœnā, dicitur Dei offensa. Nihil enim est aliud offendi vel irasci in Deo quā vel le vindicare peccata. Est itaq; reatus ordinatio ad pœnā. Illa autem ordinatio vel accipitur passiuè pro ordinato connotando cetera, scilicet Deum pœnā peccata. Actiuè verò est Deus ordinans. Reatus & macula dicunt ordinationem passiuè: ideo sunt realiter peccator ordinatus. Offensa accipitur tantum actiuè, & sic supponit pro Deo vindicare volente: est enim offensa actus diuinæ voluntatis, quo vult vindicare. Gabriel.

REBELLARE, ex re & bello, & propriè significat repugnare. Vnde rebelles dicuntur, qui in fide non permanent, & iussis potestatum repugnant. Et rebellio repugnātia. Rebellio autē seu pugna sensualitatis ad rationem in nobis ex tribus causatur secundum beatum Thom. di. 17. q. 2. artic. 2. lib. 3. Primo ex diuersitate volitorum, quia sensus naturaliter inclinatur, & appetit carni conuenientia, quæ nonnunquam voluntas rationis liberæ respuit; ut patet de continente. Secundo patet, quia sensualitas in suum volitum effrenatē & sine regimine rationis fertur. Tertiò, quia sensualitas affrenatē tendens in suum volitum motum rationis, retrahit, vel impedit in toto, vel in parte. Hæc duo vltima in Christo non fuerunt. Non enim fuit in appetitu sensitivo aliqua inclinatio actus vel delectatio cōtra volitionem rectam, cuius duas causas adducit Occam in suo tertiò, q. 12. Vide post eum Gab. di. 17. q. 2. unica, lib. 3. Fuit autem in Christo intensissima contemplatio diuinorum: ideo non poterat surgere in eius sensu aliqua vitiorum rebellio impeditiva quomodolibet rationis in actibus suis, &c. Fuit & in Christo aliqua rebellio, quia in eo nō fuit perfecta quietatio sensuum inferiorum, neque inferioris portionis rationis, sicut in cæteris beatis. Et licet fuit beatiōr cæteris, tamen eius beatitudo non redundabat in

vires inferiores. Et rebellionis carnis contra spiritum causam Philosophi nesciunt, ut ostendit Gerson parte tertia de passionibus animæ consideratione 8. & tract. 2. de canticordo ait: Nullus vnquā philosophantium, & persecutorum seculi, potuit attingere vnde esset dissonantia talis, vel rebellio in homine carnis & spiritus, quam hēu, cogimur sentiēdo fateri, sola fides hanc ex peccato primorum parentum venisse reuelat. Quamuis cognouerunt rectitudinem vel virtutem humano cordi inesse debere, sicut Arist. tradit quod in virtuoso omnia consonant rationi. Quid autem magis homini proprium esse debet quā ratio, quā viuere consequenter secundum eam, & eidem consonare, &c.

RECEPTACULUM locus in quem se tuto recipiunt. Cice. omnium bonorum artium receptaculum dicitur, & de animis siue animabus. Vnde negare non possumus (ut inquit Thomas Argētinens. d. 45. li. 4. sententiarum) animas defunctorum ad aliqua loca corporalia destinari. Nam Luc. 16. dicitur quod mortuus ductus est ab angelis in sinum Abraham. Et illa receptacula (ut scribit S. Bonauen. di. 45. circa literam li. 4.) dicuntur abdita, non quod sint alia receptacula animarum modò, & post iudicium. Sed quia eadē nūc sunt nobis incognita, sed post iudicium & resurrectionem erunt nobis nota. Animæ quoque post mortem sunt in corporalibus receptaculis non circumscriptiue, sed diffinitiue (ut inquit Rich. di. 4. 3. art. 1. q. 1. libro 4.) Animæ autem hominum post mortē immediatē destinantur vel ad locum gloriæ vel ad locum pœnæ (ut scribit Tho. Argētinensis, ubi supra). Si ad loca gloriæ, sic locus animarum dicitur cælum empyreum. Et iste locus diuiditur in nouem portiones, secundum nouē angelorum ordines, in quibus collocantur animæ beatorum, iuxta varietatem graduum suorum meritorum. Si autem ad locum pœnæ: & hoc dupliciter contingit. Vel quia in huiusmodi locis est pœna sensus, & pœna damni simul, vel pœna damni tantum. Et quilibet istarum partiū adhuc subdividitur per tēporale & æternum. Et secundum hoc quatuor possunt

possunt

posuat distingui loca penarum ipsarum animarum, quorum primus est infernus, locus perpetuæ damnationis. Alius est purgatorius: in quo est poena sensus ad tempus & damni. Tertius locus est limbus puerorum in originali tantum decedentium. Quartus locus dicitur limbus patrum, ad quem locum Sancti Patres descenderunt, antequam Christus passus est. Istum locum Christus destruxit, quando ad inferna descendit. Quidam à Deo condemnantur ad tempus, utpote quousque ad preces Sanctorum liberantur: ut patet de Traiano, qui ad preces Gregorij fuit liberatus à penis infernalibus. Post extremum iudiciū non erit ulterius locus purgatorius: & tunc cessabit omnis poena temporalis, & solum manebit infernus damnatorum & limbus paruulorū. Vide latius Thom. Argentinens. Prædictis concordat Paulus Cortesius lib. 4. sent. di. 7. cum ait: Itaque quemadmodum in corporibus quædam deorsum suo pte pondere feruntur, quædam superiora capessunt, qui locus utrorumque agitationis finis dicitur, sic his loci genus premij aut multe congruentia decernitur, quod earum actionis finis dicatur. Itaque non sine causa volumus animam tartarum, aut cælum quasi domicilium capessere. Cortesius. Animæ autem perpæpe exeunt receptacula, sicut de beatis legimus. Possunt enim nos iuuare, reuocando à malo, docendo bonum, confortando & liberando, sicut patet de infinitis miraculis beatæ Mariæ, Frâncisci & Nicolai, &c. Et (ut scribit Rich. di. 45. art. 1. q. 3. li. 4.) Animæ exeunt aliquando de receptaculis suis, vel per diuinam potetiam, vel per naturam propriam, primo modo de inferno. De cælo exeunt aliquæ animæ, non in perpetuum, sed ad tempus, nec de lege communi, sed ex aliqua speciali causa. Sic etiam de purgatorio aliquæ exeunt ad modicum tempus ante completionem pœnæ suæ, post cuius completionem inde exeunt, illuc amplius non reuersuræ. Vide latius Richar. Dammati etiam apparent frequenter, ut de Benedicto papa refert Greg. Et umbra sordida in vita beati Martini, ut scribit Petrus de Palude dist. 45. q. 3. in fine. Et si (ut inquit sanctus Bonauentura, dist. 45.

articulo primo, quæstione tertia, libro quarto,) ad perficiendam aliquam operationem exeunt beati, nunquam tamen dñati, sunt enim ligati ad omne opus. Vide latius Bonauenturā, & alios qui de receptaculis & exitu eorūdem plura scribunt, modicis contenti simus.

RECIDIUARE est iterum cadere. A quo recidiuatio, quæ est (ut dicit frater Osualdus) iteratio priorum peccatorum remissionem per poenitentiam. Vnde & recidiuans qui (ut scribit Gabr. di. 22. q. vnica, par. 1. lib. 4.) dicitur peccator, qui post peccata prius commissæ per gratiam infusam à domino remissa nouo peccandi actu Deum offendit, siue per peccata similia prioribus dimissis, siue per dissimilia numero, genere, aut specie differentia, ut si fornicator post poenitentiam iteret peccatum fornicationis, aut incidat in homicidium, aut furtum, vel Dei blasphemiam. Et in recidiuante in priorem vel aliam culpam, non redeunt peccata remissa quantum ad pœnam æternam, nec redeunt in tali peccato quantum ad temporalem pœnam remissam, licet maneat obligatio ad pœnam non solutam. Non enim consurget duplex tribulatio. Nau. 1. nec iudicat Dominus bis in idipsum, &c. Quamuis peccata per poenitentiam remissa redeunt, quantum ad pœnā, per modum circumstantiæ aggravantis peccata de nouo commissæ ex persona recidiuantis. Ingratitudo enim est circumstantia aggravans peccatum. Est enim ingratitude per se vitium, quantum autem plura vitia concurrunt ad actum peccati, tanto peccata sunt grauiora & acrius punienda. Peccans autem post remissionis gratiam peccatorum receptam, ingratus est gratiæ remissionis. Nam ut Seneca ait li. 3. de beneficijs. Ingratus est, qui beneficij se recepisse negat: ingratus, qui dissimulat: ingratus, qui non reddit: ingratus omnium, qui oblitus est. Recidiuans autem non solum non reddit bonū pro beneficio remissionis, sed etiam malum iterum offendendo, & per consequens, peccans per recidiuā grauius peccat propter magnitudinem remissionis acceptæ, quā si hoc beneficium non accepisset, & per hoc maiori pœna redditur dignus.

Et

Et sic redeunt priora peccata remissa, non quod propter illa si fuerint plenè remissa de nouo puniatur, sed quia propter beneficium remissionis cui ingratus est recidians peccatum recidiu grauat, & per hoc poena eius crescit. Hæc & superiora latius declarat Gab. ubi supra conclusionem primam & secundam & tertiam Consonat prædictis Brulef. dist. 22. q. 1. lib. 4. dicens: Peccata nullo modo redeunt quoad culpam, quia postquam Deus per gratiam deleuit & dimisit peccatum, nunquam illud redit in animam. Occurrendum autem recidiuo summum remedium est resistendum esse principio tentationis, secundum omnium sanctorum doctrinam quotidie expertam. De quo videtur per pulchre apud Gerson parte secunda, de remedijs contra recidiu secundum quendam Magist. Parisien. editis.

RECONCILIATIO est amicitie reparatio, secundum B. Tho. 4. sent. dist. 15. quæst. 1. artic. 5. Et venit à reconciliare, quod est in gratiam restituere. Quotiens, scilicet amici, qui interposita aliqua offensa aliquamdiu fuerint inimici, in pristinam redeunt beneuolentiam ac familiaritatem.

RECTITUDO & rectum dicitur iustum, unde recti homines vocantur iusti. Et dicitur rectum perfectum officium, & rectè, bene, iustè, &c. Et rectitudo naturalis voluntatis est libertas voluntatis, qua secundum propriam naturam a Deo acceptam potest se conformare rectè rationi. Hæc autem rectitudo secum cõpatitur rebellionem inferiorum potentiarum, sed rectitudo naturalis voluntatis eius, scilicet libertas non corrumpitur per peccatum. Illa enim realiter est ipsa volũtas, nec ab ea separabilis. Et in illa rectitudine creata est à Deo sine curuitate, sed non sine potentia se incuruandi seu peccandi, quæ potentia bona est & non mala: nec data est libertas voluntati ad peccandum, sed ad liberè te, & laudabiliter ad bonum cõuertendum, & à malo se auertendum, potest tamen sua libertate abuti non vitio creatoris, sed culpa suæ abusionis. Gabr. di. 30. q. 1. arti. 3. dubio 4. li. 2. Summa rectitudo secundum eundem dist. 22. qu. 1. arti. 3. dub. 1. lib. 2. aut est habitus gratiæ vel iustitiæ originalis intensior possibilis

viatori de communi lege, aut est rectitudo excludens omnem curuitatem & obliquitatem quantumcunq; modicam. Primo modo accipiendo veniale, stat cum summa rectitudine, sicut & nunc de viris perfectis dicit Iohannes. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Si autem accipitur rectitudo summa pro ea quæ excludit omne peccatum, sic negat quod veniale non corrumpat rectitudinem. Sic enim omne peccatum & mortale & veniale contrariatur summæ rectitudini. Rectitudo voluntatis create (secundum Card. Camer. qu. 14. art. 2. li. 1.) est status voluntatis create conformis obligationi voluntatis diuinæ: & iste status potest esse vel positius vel priuatius secundum quod voluntas creata potest se conformare voluntati diuinæ vel positius, scilicet, habendo aliquid quod tenetur habere, vel priuatius, scilicet, carento illo quo tenetur carere, & obliquitas voluntatis create describitur per oppositum, ut ibidem patet & suo loco dictum est litera O. Vide & de rectitudine Scotist. lib. 4. di. 22. vide & in dictione **REGVLARIS**.

RECTITUDO ACTVS, non est aliud quam ipse actus qui debet elicitur secundum rectam rationem, ut habet Occam q. 10. lib. 3. sen. & quæ. 14. tertij quodli. & post eum scribit Gabr. di. 23. q. 1. ar. 3. dub. 8. lib. 3.

REDEMPTIO idem est quod liberatio. Et est duplex (ut notat Brulef. dist. 40. q. 1. li. 1.) scilicet subleuatiua. Et est illa qua aliquis post lapsum liberatur & redimitur à peccato quod insuit, hoc modo omnes homines excepto Christo & beata Maria virgine gloriosissima, fuerunt redempti subleuatiue. Alia est redemptio subleuatiua qua aliquis redimitur à peccato, non quod aliquando insuit, sed quod insuisset, nisi redemptus fuisset. Hæc redemptio multo melior est, &c. Patet in exemplo familiarum. Tres vadant in campis, quorum vnus scit latentem foueam & viam, &c.

REDemptor aliquis dicitur tripliciter. Vno modo principaliter, quia restituit captiuum libertati precio accepto. Alio modo dispositiue & quasi instrumentali-ter, quia liberationis precium tribuit. Primo modo tota trinitas hominẽ redemit, quia

quia

quid tota trinitas precium datum, scilicet satisfactoriam passionem accepit, propter quam peccatum remissum non imputando ad poenam, & gratiam contulit ordinando ad gloriam, & per hoc libertati restituit. Secundo modo solus Christus secundum humanam naturam, secundum quam passus est, precium soluit, quia patiundo satisfecit. Gabr. di. 19. q. vnica, art. 3. dubio 3. li. 3. Non discrepat à prædictis S. Bona. di. 19. ar. 2. q. 1. li. 3. qui vult totam trinitatem esse redemptorem autoritatiue, pro eo quod indiuisa sunt opera trinitatis. Si autem redemptor dicitur ab executione: sic respicit humanitatem, quæ assumpta est à solo verbo: & hoc modo competit soli filio, ad hoc videre potes Magist. dist. 19. lib. 3. Et Deus, non in quantum potens, vel in quantum sapiens, sed in quantum bonus & benignus nostram redemptionem operatus est per incarnationem filij Dei (vt scribit Gerf. parte 2. in compendio theologie, expositione tertij arti. fidei.) Et redemptio nostra non potuit fieri, nisi per hominē iustum & innocentem: vt vult Iaco. de Valen. super illud Psal. Fallax equus ad salutem, &c. & Gab. serm. 1. de circumcisione Domini: & talis homo fuit Christus.

REDDITVS, vide in dictione **CENSVS**. Et redditus censuales de se & de suo genere non sunt illiciti. Pater in foundationibus Ecclesiarum, & in cōcessionem quam quis facit de re sua. Et censualis contractus, si fiat ad vitam, non ex ea redditur de se, & ex suo genere viciosus, si intentio est recta, sicut esse potest conformiter ad legē diuinam: & precium conueniens iuxta patriæ mores & leges attento, quod ibi est probabilis incertitudo lucri vel damni, quam iuristarum multum notant. De quo legitur Gersonem de contractibus parte secunda, propositione nona & decima & vndecima & duodecima.

REFERRE, capitul dupliciter (vt scribit Brulefer di. 1. q. 1. lib. 1.) scilicet positiue, & est aliquid quod est natura sua est referibile in Deum, vt amare propter Deum. Alio modo negatiue, & est aliquid quod ex ordinatione ipsius voluntatis propter Deum oditur vel respuitur. Nam peccatum potest referri in Deum & in eum or-

dinari nolendo illud, & fugiendo, seu poenitentiam agendo.

REFERRI in finem debitum secundum Scot. di. 41. secundi, & S. Bonauen. contingit tripliciter, & totupliciter contingit actum non referri. Primo actualiter, dum quis actu cogitans de fine, vult actum propter finem. Secundo virtualiter, quando ex cognitione & dilectione finis deuenit est ad volendum aliquid, quod conducit ad finem, licet tunc non cogitet actu de fine. Habitualiter, quando aptus natus est referri in finem, vel sic. Quando manens cum charitate, est referibilis in finem. Et tunc actus dicitur referri vel esse referens habitualiter, quando est recte circumstanti natus de genere, bonus rationi recte consentaneus, ita quod posset per voluntatem in finem debitum referri, si haberetur de eo actualis cogitatio. Sic dicitur non referri negatiue, quia nec actualiter nec virtualiter refertur. Secundo prout quia quia non est natus referri, vt actus peccati. Tertio contrarie, quia corrumpit principium referendi: puta, gratiam vt peccatum mortale. Gabr. in primo di. 1. q. 1. Sic secundum Greg. (vt ibidem refert) nullus actus est moraliter bonus sine relatione actuali vel habituali in finem vltimum. Siquidem referre habitualiter, est actum esse aptum natum referri actualiter, dato etiam quod ipse agens non sit in gratia, sicut aliquis infidelis Deum ignorans, & tamen eliciens actum aliquem secundum dictamen rationis recte lumine naturali illustrata. Is dicitur habitualiter referre, eo quod producit actum non malum natum referri actualiter in finem vltimum. Sed de hoc aliis, vide & de hac triplici relatione Gabr. distinctione 41. quaest. vnica, articulo 3. dubio secundo, lib. 2.

REFERRI aliquid dicitur adhuc dupliciter, formaliter & denominatiue, vt scriptis reliquit Gab. dist. 26. q. 1. lib. 1. Formaliter illud dicitur referri de cuius intellectu est ipsa relatio, vt simile refertur ad sibi simile. Denominatiue refertur quod refertur relatione, quæ est extra intellectum eius, vt album dicitur denominatiue simile alteri albo. In diuinis autem nihil refertur denominatiue, quia cum personarum relationibus constituuntur, relatio est

est

est de per se intellectu personæ, neq; ibi aliquid refertur nisi persona.

REGENERATIO Spiritus, est generatio quæ fit per Sacramentum, sicut Baptismus. Vnde & ab Apostolo Tarfen. ad Tim. 3. Baptismus vocatur lauacrum regenerationis. Vnde ut scribit Richardus dist. 4. 2. art. 1. qu. 2. li. 4. quod sicut in carnali generatione, per quam contrahitur carnalis cognatio, tria sunt ad illam generationem, dispositio quæ est in seminum cōmixtione, & ipsa generatio quæ est in fetus animatione, & huius generationis manifestatio: quæ est per natiuitatem ex utero. Sic in generatione Spirituali tria consideranda sunt, scilicet dispositio ad regenerationem, quæ est per Catechismum: & ipsa Spiritus regeneratio, quæ est per Baptismum: & ipsius manifestatio, quæ est per confirmationis sacramentum, per quod homo fidelis ad publicam fidei confessionem exponitur in baptismo & cōfirmatione, ita forte vinculum cognitionis spiritualis contrahitur, quod impedit matrimoniū contrahēdū, & si postea de facto contrahatur, dirimit contractum, ut latius videre potes in dictione **COGNATIO**. Vide latius Richardus. Nos itaque Christiani per fidē & baptismum generati, portamus imaginem & vestigium passionis Christi in fronte, & totius trinitatis (ut vult Iacobus de Valenr. super Psal. 32.) cōgregans sicut in utero aquas maris. Nam licet Deus luceat in omnibus hominibus per gratiā, tamē in solis fidelibus lucet per recreationē & gratiam, quem charactē accepimus in Baptismo, & etiam in Confirmatione.

REGNUM à regendo dicitur, ideo qui alios sub sua prouidentia habet, regnum habere dicitur, ex beato Tho. 4. sententiarum dist. 49. quæst. 1. articulo 2. Vnde regnatio prudentia, quæ dirigit principem in ordine ad regnum, secundum eundem 2. 2. quæstione 50. articulo primo, Regnum secundum Gersonem parte 2. de origine iuris & legum, describitur. Quod est potestas sub vno bono, vel exprelius, quod est congregatio cōmunitatis perfectæ sub vno secundū leges suas bona pro republica. Dicitur autem vnus ille bonus, vel rex vel imperator, seu monarcha, qui non

propriū principaliter, sed commune bonum intendit in suo principatu.

REGNUM Dei est multiplex (ut literis mandauit doctissimus Dominus Præpositus Gabriel. lect. 67. canonis, & in sermone eiusdem. Quærite regnum Dei, dominica 15. Nemo potest duobus dominis seruire. Primum est regnum Dei vniuersale, de quo in Psal. 202. Regnum ipsius omnibus dominabitur. Et 1. Timot. 6. Solus potens Rex regum & Dominus dominantium. Secundum est regnum scripturæ, de quo dicitur Mat. 21. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti faciēti fructus eius. Auferetur à vobis carnalibus & induratis Iudæis regnum Dei, id est intelligētia spiritualis scripturæ sacræ pro eo quod Christum reprobaſtis, qui verū scripturæ intellectum referauit, vnde de excæcati sunt in diem hunc. Tertium est regnum Ecclesiæ militantis, de quo plurimæ habentur parabole Euangelicæ, sicut est ista. Simile est regnum celorum saccæ missæ in mari. Itē, Colligent de regno suo omnia scandala, id est de Ecclesia, secundum expositionem Gregorij. Quartum regnum est regnum gratiæ. De quo Luc. 17. Regnum Dei intra vos est, id est gratia, quæ veri regni origo est & principium. Quintum est regnū gloriæ, de quo Luc. 14. Beatus qui manducabit panem in regno tuo. vbi glo. id est in beatitudine. Sextum regnum est locus beatitudinis, de quo Mat. 13. Fulgebunt iusti in regno patris eorum, id est in cælo. Septimum regnum Christi persona est, de quo Luc. 11. Si in digito Dei eicio demonia, profecto venit in vos regnum Dei, id est Christus. Glosa. Vide & de hoc latius vbi sup. Vide & Gersonem parte secūda, in cōpendio theologiæ, tractatu de septē petitionibus contentis in Oratione Dominica, effectu secundo secundæ petitionis, & tractatu de cōsiderationibus, quas debet habere princeps, particula secūda. Et parte 4. sermone de sancto Ludouico dicit: Supremus rex vniuersorum Deus vltra communem & publicam in rebus omnibus creatis suæ bonitatis diffusio. nem dat ex specialibus quibuscūq; titulis creaturæ rationali humanæ triplex regnum. Dat regnū naturale & intrinsecū

G g g seu

seu monasticum & personale: & illud fundatur in subiectione ad rectam rationē. De quo permulta ibi scribit, de quo dictum est ab vno sapientum: Si vis tibi omnia subicere, subijce te rationi, tanquam regi. Ratio enim libera est, rex in hoc regno. Militantes & consiliarij in hoc regno (vt idem Gerson dicit, parte secunda, tractat. de considerationibus, quas debet habere princeps particula 3.) sunt virtutes ipsę interiores, tam insitę quā acquisitę. Serui sunt sensus corporales, visus, auditus, gustus, olfactus, tactus, & ipsum cor. Peruertitur istud regnum, si dominatibus tyrannicę membris corporis ratio imaledicta subseruit. Si pręterea pro virtutibus vitia seditiosa succedunt, vt si prudentia consiliatricem optimā vincit malitia, si continentiam luxuria iugulat, si fortitudinem ignauia, vel temeritas encecat, si iustitiam demum iniquitas de iudicij throno deturbat. Hęc Gerson. Et de mendicitate spirituali ait. Hoc regnum incessanter persecutionē & impugnationem patitur, non est vitium aut peccatū quod nō ipsum hostiliter inuadat, vimq; omnem faciat ad ingressum per sensuum quinque aditus, vt illic dominetur & imperet, probat per singula vitia. Vide eum ibi &c. Et hoc dicitur regnum animę, quod septem vitia capitalia inuadunt.

REGULA, norma, qua lineę diriguntur, quasi mensuram regens. Per translationem dicitur brevis rerum preceptio. Brulefer di. 17. art. 1. quę 3. li. 1. ponit tres regulas cōmunes omnibus Theologis. Prima. Deus est pronior ad miserādum quā ad puniendum: quia misericordia super exaltat iudicium. Secunda regula, Deus est pronior ad dandum, quā ad auferēdum, patet eadem ratione. Tertia regula: Quicumque est sufficienter dispositus ad recipiendum gratiam de congruo, in vltimo instanti illius dispositionis (vide licet cum sufficiens est) Deus immediatē eam tribuit, quo sequitur quando aliquis pręparat se, vel disponit, vt auferatur ab eo gratia de congruo, Deus tamē non auferit ab eo. Secundo sequitur, quāquam aliquis se indignum reddat, seu de congruo demereatur sibi auferri gratiam multiplicando venialia: tamen Deus ex

abundanti misericordia nunquam auferit, nisi addat mortale, licet quoque peccata venialia non diminuant charitatem, quo ad substantiam: tamen quo ad feruorem diminuunt, &c.

REGULA humanę voluntatis est duplex (vt scriptis reliquit Gerson par. 2. in compedio theologię de peccato veniali. Vna propinqua, quę est ipsa humana ratio. Alia est prima regula, scilicet lex aeterna, quę est quasi ratio Dei: Et per comparisonem ad istas regulas sumitur & attenditur rectitudo voluntatis, & omnis comensuratio cuiuscunque actus, quę talis debet esse, vt voluntas nō declinet a suis extremis, scilicet a Deo principio, & a Deo fine: vt videlicet omnia a Deo habere cognoscat, & in Deum omnia referat: A qua rectitudine & comensuratione, si diuertat, in cōmensurata & deordinata erat, & ex hoc habet actus humanus, quod sit bonus vel malus, ex eo, scilicet quod debitam habet cōmensurationem, vel ea caret, & quanto plus recedit ille actus a debita cōmensuratione, tādō efficitur peior & deterior. Et hinc sumitur ratio peccati mortalis, & peccati venialis, secundum scilicet diuersitatē inordinationis, quę cōplet rationem peccati. Duplex enim est inordinatio. Vna p subtractionē principij & finis: ordinis scilicet Dei, & hęc inordinatio facit peccatū mortale: quando scilicet anima per peccatum deordinatur vsque ad auersionem, ab vltimo fine, qui etiam principium ordinis est, & cui per charitatem vniri debemus. Alia inordinatio est, qua saluato ipso principio & fine ordinis fit inordinatio solum circa ea quę sunt circa principium & finem: & hęc inordinatio facit solum peccatum veniale, quia tunc anima non deordinatur per peccatum, vsq; ad auersionem ab vltimo fine, quę est etiam ipsum principium ipsius ordinis. Hęc Gerson &c. De regulis verō viuendi omnium fidelium &c. ponit idem quindecim regulas (parte quarta, in fine in admonitione morali pro sactimonialibus) pro volēti Deo seruire, quę quidē Christiano homini multum sunt vtilēs & bene notandę. Videtō eas apud eundē. Nō omnia scribere opus est in hoc opere. Et

de regulis viuendi singulorum hominū in quocunque statu existentium, vide eūdem Gersonem parte prima tractatu de modo viuendi omnium fidelium.

RELATIO est ordo vnus rei ad aliam, secundum Beatum Thomam, in quaestionibus de potentia Dei, quæst. 7. arti. 9. & descendit à refero, quod aliquid referat, sine quo nec ipsum quidem possit consistere: vt pater & filius: Dominus & seruus: hæc quidem relatiua sunt, quia nec pater esse potest, nisi filium habeat, nec Dominus nisi seruus: & talis respectus (vt ita dicam) relatio vocatur.

RELATIO & abstracta relatiua, secundum Occam dist. 30. libro 1. sententiarum. important intentionem, siue conceptum mentis, quo intellectus formaliter refert rem vnā ad aliam, id est, cognoscit res ad se aliquo modo habentes: & licet res realiter sint tales. Exempli gratia. Similes in qualitatibus se realiter informantibus, aut distinctè seipsis circumscripso, quocunque intellectus actu: tamen non possunt cognosci, vel exprimi tales, nisi mediante conceptu. Et ille conceptus, quo res cognoscuntur ab intellectu tales, dicitur relatio. Sicut licet omnis homo realiter currat (vt pono) sine quocunque sine thegoremate intellectus: non tamen potest intelligi omnis realiter currere sine sine thegoremate omnis: vel dicitur quod relatio est extrema relationis (id est res adinuicem relatæ & fundamentū) si distinguitur à termino à quo: vt similitudo, qua sortes similis est Platoni in albedine, nihil aliud est quàm Sortes & Plato: quia illis existentibus, Sortes est similis Platoni omnibus alijs circumscripso, & ille modus secundus videtur probabilior Gabr. distin. 1. quaestione 1. libro secundo, Nam cum abstractum significat illud, quo aliquid formaliter denominatur denominatione sua concretionis: patet quod abstracta relatiuorum res extra significantium non important conceptum mentis, Nam per conceptum mentis non conuenit denominationi relatiuis rebus extrinsecis: enim dicitur Sortes similis Platoni, propter conceptum mentis, sed propter qualitates eiusdem speciei eis inherentes: licet Sortes referatur ad Platonem

per actum intellectus. Sic enim saluatur, quod relatio & ad aliquid sunt termini primæ intentionis: & genus generalissimum terminorum primæ intentionis: possunt tamen ly ad aliquid & relatio, accipi pro terminis secundæ intentionis, sicut & substantia, qualitas, &c. pro terminis prædicamenti ad aliquid, de quo consulto dialecticos, sic non sunt genus generalissimum. Potest & tertio dici quod abstracta relatiua supponunt pro vno extremo: puta, termino à quo: & connotant reliquum cum fundamento: si distinguitur a termino à quo, vt paternitas supponit pro patre, connotando filium à se genitum. Similitudo Sortis ad Platonem supponit pro Sorte, & connotat Platonem, & duas qualitates in Sorte, & Platone eiusdem speciei, vide latius Occam & Gabr. & in logica, &c.

RELATIVUM dicitur quod refertur ad aliud. Et termini relatiui sunt, qui ex sua institutione significant aliquid, & cum hoc connotant aliud, ita quod non possunt cognosci verificari de suo significato, nisi intelligatur aliud quod connotant, vt pater significat patrem, & cum hoc connotat filium. Et nunquam potest sciri quod pater verificetur de aliquo, nisi intelligatur filius, qui est alius à patre, hoc modo sunt termini relatiui, creans, gubernans, conseruans, iustificans, beatificans, puniens & similes. Caput vero & manus licet significant partes totius, quia tamen potest cognosci aliquid esse caput, non cognito toto, &c. non sunt relatiua.

RELATIO est duplex, scilicet, realis & rationis. Relatio realis est, quando res significata per relationem siue concretum relationis, est talis, qualis importatur esse per tale concretum sine operatione intellectus, vt relatio similitudinis est realis, non quod similitudo sit respectus ab omnibus absolutis distinctus, sed quia Sortes potest esse similis Platoni, circumscripso quacunque operatione intellectus. Sed relatio rationis est, quando res, non est talis qualis significatur per relationem sine operatione intellectus, sicut relatio prædicati ad subiectū, signi instituti ad signatum, præcij ad appreciatū: quia nihil dici posset prædicatum signum præcij sine operatione

intellectus. Intellectus enim est qui prædicat vnum de altero, qui signa instituit, qui precium rei constituit, & intelligitur etiam sub intellectu voluntas, ita scribit Gabr. di. 30. q. 5. arti. 1. li. 1. & di. 1. q. 1. li. 2.

RELATIO REALIS (vt notat Gabr. vbi supra.) accipitur tripliciter. Primo modo per relationem realem intelligitur respectus, qui est res vna distincta ab absolutis. Alio modo accipitur relatio realis pro multis rebus absolutis relatiue significatis, vt numerus qui est multæ vnitates. Et significatur per illa relatiua duplum, tripulum &c. Tertio modo accipitur pro termino relatiuo, qui secundum se vel suum concretum prædicatur de rebus veris taliter, quod res ipsæ tales sunt, quales significant circumscripto quocunque opere intellectus, illo modo similitudo similis, illi termini sunt relationes reales, similiter paternitas, distinctio, idēitas, &c. Per oppositum de relatione rationis, vt subiectum, prædicatum, precium, nihil enim prædicatum subiectum sine opere intellectus (vt dictum est.) vt notat Gabriel in secundo vbi supra. Creatio, actio, qua Deus denominatur formaliter creans, non est respectus realis in Deo creatore, accipiendo respectum realem primo modo. Patet, quia in diuinis non est aliqua realis relatio præter relationem originis. Sed nullam harum dicit creatio, quia nec paternitatem, nec filiationem nec spirationem. Item creatio de nouo & ex tempore dicitur de Deo, ergo non importat aliquid reale in Deo, consequentia probatur, quia quicquid est reale in Deo, conuenit Deo ab æterno. Nam si aliquod reale de nouo adueniret Deo, Deus esset mutabilis. Antecedens patet per Magistrum di. 30. primi. Et post Appellatio, qua creator relatiue dicitur ad creaturam, relatiua quidem est, sed nullam notat relationem que sit in creatore. Nec creatio actio dicit respectum rationis, sed dicit diuinam essentiam, & creaturam non potentem existere nisi posita diuina essentia, & nihil aliud, id quod multis probat Gabr. dist. prima, quæst. prima, li. 2. ar. 2. Et creatio actiua non distinguitur a Deo, sed est realiter Deus, quia supponit pro creatore, & connotat creaturam non potentem

esse sine Deo, & ita est realiter Deus. Et relationes communes in Deo (vt idem Gabriel scribit di. 31. q. vnica, arti. 1. lib. 1.) dicuntur identitas, æqualitas & similitudo, quæ sunt personarum ad se, non ad creaturam, & ideo cōmunes appellatur, quæ sunt omnium personarum, & cuiuslibet respectu singularium, quælibet enim est idē essentialiter similis & æqualis omnibus simul, & cuiuslibet singillatim. Et idē titas & similitudo & æqualitas in Deo nō distinguuntur, maxime accipiendo essentialiter, sed non sunt termini synonymi, quia sunt communes Deo & creaturæ. In creaturis verò non supponunt pro eodem, quia nihil est sibi æquale vel simile sibi in creaturis, &c. Identitas verò similitudo, &c. est realiter ipsa essentia, propter cuius identitatem in tribus personis ipsæ dicuntur æquales. De quo aliàs, & latius Gabriel vbi supra scribit.

RELATIO & ad aliquid differunt secundum Gabr. dist. 31. quæst. vnica, ar. 3. dub. 4. lib. primo, quia ad aliquid significat cōcreta relatiua, sed relatio significat abstracta relatiua, ex quo sequitur quod ad aliquid & relatiuum sunt synonyma. Et relatiuum supponit pro terminis, sed pater pro rebus, quare non sequitur, homo est pater, ergo est relatiuum. Vide latius Gabr. &c.

RELATIO EST DUPLEX, scilicet, intrinseca & extrinseca (vt notat Gabriel dist. 1. q. 1. arti. 1. li. 2.) Relatio intrinseca est quæ semel posita semper manet, manentibus extremis & fundamento, vt diuersitas, similitudo. Dicitur notanter semel posita propter paternitatem, quæ est relatio intrinseca, quia licet Sortes genuit Platonem, tamen posset Deus Platonem creare, & tunc essent extrema, scilicet, Sortes & Plato & non paternitas, tamen posita semel paternitate per actum generationis filii, manentibus genito & genitore, manet paternitas. Quod sic est intelligendum secundum Occam. Relatio intrinseca est relatiua, quæ postquam semel supposuerunt pro certis absolutis illis manentibus simul & re absoluta, si quam, id est fundamentum cōnotant, semper supponunt pro eis. Per oppositum de relatione extrinseca, vt vnio, inhaesio, & relationes sex prædicamentorum Gabriel.

RELAT

RELATIO VIRTUALIS (vt literis mādauit

Gabriel di. 41. li. 2. q. vnica, ar. 3. dubio 2. post sanctum Bonauen.) nō est qua quis refert in generali ad Deum omnia opera Dei vel anni, sed qua quis refert aliquod opus certū ad Deum, ita vt opus sequēs directam habeat ad opus primū ordinationem & consequentiam. Sicut est in illo qui dat centum marcas, vel qui intēdit ire ad sanctū Iacobum. In alijs non habet locum. Quod sic intelligo (inquit Gabriel) quod opus illud virtualiter refertur in Deū, cuius præcedens opus actualiter in Deum relatum est aliquo modo causa, ita illud opus non fieret nisi aliud præcessisset. Et facillē sciri potest de opere an virtualiter referatur in Deum, & an consequatur ad opus actualiter relatum. Si quero, cur das tertiam vel secundam marcam, aut cur paras peram & calceos? Si verē responderi potest per actū actualiter relatum. Vel quia volo dare centum marcas, aut quia volo ire ad S. Iacobum, signum est quod virtualiter refertur in Deū, & per consequens est opus meritum. Ex quo infert S. Bona. valde consolatoriu viris religiosi, scilicet, quod qui in principio ex charitate Deo vouerunt portare religiosi pondus, quicquid faciunt quod ad suæ religionis obseruatiā spectat ex prima intentione, est eis meritum ad salutem, nisi fortē (quod absit) contraria intentio superuenerit. In alijs autem quæ ad religionem non spectant, secus est: quia illa intentio se non extendit ad alia virtualiter. Ex quo infert Gabriel vbi supra quod quicquid facit religiosus ex obedientia sui prælati, etiam si fuerit labor corporalis, pertinet ad vitæ sustentationem, si fuerit in gratia, est sibi meritum, licet tunc non ordinet in Deum ex prima intentione, qua se propter Deum subdidit obedientiæ, propter quod non est parua securitatis religionem introire. Gabriel.

RELIGIO est quæ superioris cuiusdam naturæ quam diuinam vocant, curam ceremoniarumque affert secundum Ciceronē lib. 2. Rhetor. Religio secundum August. li. 2. de ciuitat. Dei, nihil aliud est quam cultus diuinus. Vel secundum eundem li. de quantitate animæ. Religio est qua se

anima vni Deo vnde sese peccato subreperat reconciliatione ligat. Vel est studiū sapientiæ (vt idem scribit libro de vera religione.) Et religio dicta est secundum Ildorum libro 18. Etymol. cō quod per eam vni soli Deo religamus animas nostras ad cultum diuinum, animo seruendi. Vel dicitur à relegendo (vt vult Aug. libro secundo, de ciuitate, Dei) Deum quem amiseramus negligentes. Et religio cultus Dei quatuor nominibus nuncupatur, duobus apud Græcos, quæ sunt latina & theosebia, id est cultus diuinus vel bonus, & duobus Latinis. Sed differunt, quia theosebia respicit cultum Dei interiorem, qui propriè pertinet ad virtutes Theologicas. Latina verò respicit exteriorem seruitutem, quæ pertinet ad iusticiam. Ex Bonauentura 3. senten. distinctione 9. quæstione 2. articulo tertio.

RELIGIONES FACTITIÆ dicuntur, quæ factæ videntur post institutionem legis Euangelicæ, quas Anselmus factitias nominat. Gerson de perfectione cordis. Sed nūquid perfectius est ista tria habere, obedientiam, castitatem, paupertatem sub voto, sicut habent religiones, quas Anselmus factitias nominat, vt ea quæ consiliorum erant, fierent sub præcepto, homo quoque subderet se perpetuæ seruituti, propter illū cui seruire regnare est, & cuius regi frenis summa libertas est, & cuius vincula sunt alligatura salutaris? Ac perinde mutet statum de quadam libertate seculi in perpetuo sub voto iugum, Sola autem Religio Christiana (vt idem ait Gerson parte prima de vera religione) propriè, verè & antonomasice dicitur religio, quā Christus obseruauit perfectissimo & summo modo, patet: quia extra Christianam Religionem non est salus. Secundam partem nullus potest negare Christianus, quia sicut eam Christus docuit in Euangelio, sic & fecit: quia cepit facere, & docere. Multa de christiana religione ibi Gerson. Est & religio christiana mundissima. Nam vbi inuenimus nos alibi inter homines bonam religionem & veram Deo placentem, præter christianā religionem, vt scribit Gerson parte quarta, sermone primo, de sancto Antonio. Quæ est alia religio,

saliter bonos docens mores, & quæ adeo contrarietur vitijs, sicut religio christiana? Quæ est deniq; religio, quæ tātum ad Dei similitudinem creaturam eleuet humanam, & ad res spirituales vltra bruta animalia, quantum religio Christiana? quam testes innumeri eam ad mortem vsque durissimam sustinendam, & grauissima tormenta confirmarunt. Vide plura ibi de religione humana & aliàs. Et idem parte tertia, de religionis perfectione & moderamine ait. Religio Christiana sub vno supremo abbate Christo sola est salutaris & perfecta. Multa ibi de perfecta religione & aliàs. Et vt scribit Iacobus de Valentia Psalm. 11. Tota Religio Christiana dicitur congregatio iustorum, in quantum est adunatio omnium fidelium. Sed dicitur concilium iustorum, in quantum omnes in ea congregati conueniunt, & consentiunt vnā fidem, & vnum Baptisma, & omnes reuerantur hoc Sacramentum, & cætera Sacramenta Ecclesiastica, & credunt omnibus. 12. articulis fidei. Episcopus hæc Christopolitanus.

RELIGIOSVS non solum (vt scribit Gabr. di. 41. art. 3. quæ vnica, dubio 2. lib. 2.) dicitur is, qui profitetur regulam factitiā, sed omnis qui alicui prælato secundum Ecclesiæ ordinationē se subdiderunt: imo eadem ratione, quicumque statum aliquē à Christo aut Ecclesiā approbatum propter Deum suscipiunt. Quod extendi potest vsque ad statum naturæ matrimonialē. Et æstimo (inquit Gabriel) illud potissimum fore intelligendum suo modo de Religione Christiana, quæ utique est maior factitia, quia sine ea factitia non sufficeret ad salutem. Regula religiosorum est (vt scribit Gerson tractatu de modo viuendi omnium fidelium) viuere in obedientia, castitate & paupertate. Et debent deuotè orare, & contemplari, & carnem mortificare contra vitia, & concupiscentias. Vnde Augustinus in regulā monachorum. In omnibus & super omnia ametur, & honorificetur Deus. Et Hugo de sancto Victore de claustro animæ. Summa religionis regula in hoc dependet, vt Prælatis custodi ant suos subditos, subditi Prælati be-

nignè obediant deuoti sint sceleres, iuuenes verò laboriosi. Sit honestas in habitu, mediocritas in victu. Sint in claustro assidui, & ad iniuriam rari: non sint ciuiles, sed claustrales. Sint intenti Psalmis, non causis. Non sit rumor in claustro, sed dilectio. In capitulo non lites, sed confessio. In choro sit sacra simplicitas, & circa altare reuerentiæ honestas. De religiosis per plura aliàs, & in multis locis scribit Gerson.

REMEDIVM, Græcè ῥῆμα dicitur. Remedium autem est duplex contra malū, scilicet impediens futurum, & remouens malum præsens, ex beato Thom. prima secundæ quæ. 42. arti. 6. Et remedium aliquod contra peccatum est dupliciter (vt scribit san. Bonauen. di. 26. art. 2. q. 3. li. 4. Aut quia liberat à peccato commissio, & hoc est per gratiam quæ in eo confertur. Quoddam quod liberat à peccato, quod committeretur aliàs, & tale est matrimonium: quia multi infirmi vterentur concupiscentia, nisi haberent uxorem, quam cognoscendo carnis adustionem euaderent: & in tali quantum ad vsum, non est necesse gratiā dari, quamuis in actu suo posset hoc mereri. Remedium contra luxuriam est præcipuum fuga inertis ocij. Quod vidit, qui ait. *Ocia si tollas, periere cupidinis arcus.* Absit sobrietas, familiaritas absit. Cui sententiæ subscribit Sophia apud Gersonem de celibatu, & castitate Ecclesiasticorum &c. Et præterea remedium necessarium ad salutē, de quo scribit Scotus distin. 1. q. 7. libr. 4. quod nullo tempore dimisit Deus suos cultores sine remedio necessario ad salutem, sed omni tempore post lapsum fuit necessaria ad salutem deletio originalis, ergo quocumque tempore aliquod remedium efficax erat, vt latius probat Scotus, vel sacrificium, vel oblationes sicut fecerunt Abel, Noe, Melchisedech, Abraham, de quo videatur & Dominus Præpositus Gab. ser. 1. de circuncisione Domini. Fuit ergo congruum remedium, ne ad idolatriam defluerent, ad quam proni illius temporis homines erant, quod Deus suis cultoribus institueret sacrificia sibi offerenda, possibile autē est, quod aliquod determinatum sacrificium foret sacramentum,

non enim est contra rationem sacrificij, quod ipsum vel oblatio eius sit sacramentum, & tunc licet indistinctè habetur de tali sacramento in diuersis locis scripture, quod sit institutum à Deo in lege naturæ Scotus. Sunt præterea remedia contra beneficia & maleficia, de quibus legitur doctorem Martinum Plansch in opusculo suo de sagis doctissimè differentem.

REMISSIO, accipiendo nomen remissionis largissimè. Remissio peccati in baptismo quadrupliciter potest intelligi esse ab aliquo (vt scribit Rich. dist. 5. art. 1. q. 1. lib. 4. scilicet,) effectiue, meritorie, ministerialiter, & hoc vel sacramentum instituendo, vel institutum administrando. Primo modo à Christo in quantum est homo, non potest esse remissio peccatorum, sed sic est ab ipso in quantum Deus. Secundo modo est ab eo in quantum est homo: quia in quantum est homo per suam passionem meruit, vt in baptismo remittantur peccata. Tertio modo est etià ab eo in quantum est homo, quia in quantum est homo, ministerialiter sacramentum instituit in quo remittuntur peccata. Ipse enim in quantum Deus, fuit institutionis principalis causa. Quarto modo est remissio peccatorum à ministris Ecclesiæ, & de tali remissione dixit Christus discipulis. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: Ioan. 20. Sed sic improprie aliquis dicitur remittere peccatum. Rich.

REMISSIO PECCATORUM perfecta est remissio peccati quantum ad culpam & penam, talis, scilicet remissio quæ tollit omnem reatum, & obligationem tamen culpæ quæ penæ, veruntamen satisfactio non proprie tollit culpam, sed remissionem eius præsupponit, ad solam enim contritionem aut sacramentalem absolutionem reatus culpæ, & offensa Dei remittitur, & opera satisfactionis quæ sequuntur ad remissionem ordinantur. Gabr. di. 16. quæ. 2. artic. 1. libr. 4. Potest autem de potentia Dei absoluta peccatum perfecte remitti sine satisfactione operis afflictiui, hoc enim non includit contradictionem, ergo. Non autem de potentia Dei ordinata fit perfecta remissio peccatorum sine penali satisfactione operum, vt probat Gabr. vbi supra, conclusionem 1. & 2. post

Scotum distin. 15. Item si quis in peccato mortali existens conuerteretur ad Deum eliciendo actum intus dilectionis Dei super omnia: nihil tunc cogitans de peccatis suis, tunc peccatum id potest perfecte remitti: absque satisfactione peccatoris formaliter penali, vt si quis subito reperetur ad martyrium nisi sacrificaret, seu adoraret idolum, & ille propter Deum magis eligeret mori quàm idolatrare, nec esset sibi tempus nec mora eliciendi contritionem peccatorum, nec cogitare posset de peccatis, ille sic se offerens martyrio propter Deum tanquam vltimum finem perfectum dilectionis actum, & est verè martyr, & per consequens euolat, Gabr. conclusionem 3. vbi supra. Sed sine satisfactione penali in habentibus vsum rationis formaliter, non fit perfecta remissio peccati, regulariter accipiendo satisfactionem penalem generaliter pro omni actu habente penam annexam, siue ad quem sequitur pena, quo modo etiam ipsa contritio est actus penalis, quia ad eam sequitur tristitia. Sine contritione autem in habentibus vsum rationis regulariter non fit remissio peccati. Ex quo sequitur quod non fit remissio peccati actualiter regulariter sine peccatorum satisfactione penali formaliter vel virtualiter, quia ad remissionem peccati necesse est concurre actum voluntatis peccatoris, vel respectu peccati, qui est contritio, aut respectu Dei, qui est dilectio eius super omnia, & vterque illorum includit penam formaliter vel virtualiter. Hæc singula prædicta latius deducit Gabr. vbi supra.

REMITTI peccatum mortale secundum B. Augustinum super Psalm. 31. nihil aliud est quàm ipsum non imputari ad penam æternæ vindictæ.

REMISSIO VENIALIS peccati (vt idem scribit Gabriel dist. 16. quæ. 5. arti. 3. dubio 2. libro 4. post Scotum) nihil aliud est nisi remissio reatus ad penam. Et secundum Scotum potest veniale remitti manente mortali, quia potest solui pena debita veniali ab existente in mortali hic in via, & in inferno, qua soluta, solum est veniale ac dimissum. Repugnat huic beatus Thomas, quoniam secundum eum inimico quādiu est inimicus, non remittitur offensa,

G g g 4 nec

nec parua nec magna, sed habens mortale, est inimicus. Ad motiua Gabriel. respondet vbi supra, qui vult quod licet nullus actus sit acceptus Deo, nisi is qui agit sit acceptus, quantum ad meritum vitæ æternæ, quia nullus actus sine charitate est meritorius vitæ æternæ. Est tamen aliquis actus vel passio accepta ad remissionem poenæ temporalis peccato veniali debitæ eius qui non est acceptus ad vitam, alioquin bona opera moraliter in mortali facta ad nihil acceptarentur, quod est contra omnes. Vide latius Gabrielem vbi supra.

REMYNERARE, retribuere, & remuneratio & retributio, & remunerabile. Et illud dicitur tripliciter secundum sanctum Bonaventuram distinctione 48. articulo 2. questione prima lib. quarto, Primo modo quod aptum natum est mereri: & hoc est liberum arbitrium. Alio modo quod est ipsi merenti coniunctum, vt corpus humanum. Tertio modo quod est ad ipsum ordinatum, sicut ad obsequium secundum hoc præmiatur homo aliquando in seipso, aliquando in corpore, aliquando ex eis quæ sunt sibi vtilia, sic etiam præmiatur in seipso in corpore suo, & etiam in ipso mundo, qui eius est habitaculum. Vnde corpora cœlestia præmiari, non est aliud, quam hominem præmiari in illis, quia Dominus totum mundum hominis amore faciet pulchriorem. Et ideo quia propter hominem præmiatur corpora supercœlestia, secundum eam proprietatem præmiantur, secundum quam sunt cōsona corporibus gloriosis. Hæc autem est lux, & ideo in luce & splendore augebuntur, & crescent. Hæc sanctus Bonaventura. Vnde Esaiæ. 30. Erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis sicut septem dierum. Glossa, id est Sol & Luna præmium sui laboris percipient.

REMYRMVRARE nihil aliud est, nisi certè & euidenter cognoscere contrarium principij practici fieri non debere, vt dicit Gabriel di. 39. quæst. vnica arti. 3. dub. 1. lib. 2. Sic demones & damnati apprehensis principijs assentiunt. Potentia enim intellectiua quæ est ipsa natura rationalis, manet in demonibus & damnatis: alioquin non remurmurarent, sicut instigare

ad bonum, nihil aliud est quàm assentire, & cognoscere principium, ostendens aliquam operationem esse bonam & iustam; eamque fieri debere. Hoc autem nouerunt & damnati, nouerunt enim se præuere, agere, & peccare. Potest autem ratio ita turbari poenis & delectationibus, aut alia dispositione necessaria, quod terminos principij clarè apprehendere non potest: aut se ad ipsum principium conuertere ipsum aduertendo, & sic impeditur quantum ad assensum synderisis. De quo latius infra dicetur litera S.

RENOUARI, est nouum fieri, nouum autem facere, est lauacri. Et Baptismus renouat: quia omnem vetustatem peccati actualis tollit, culpam scilicet, & penam. Poenitentia autem non renouat: quia licet culpam tollat, non tamen omnem penam: & ideo aliquid vetustatis relinquit, quod subsequens satisfactio remouet. Gabriel dist. 13. quæstio. 5. articulo. 2. libro 4. conclusione 3. Vnde secundum Apostolum, Baptismus est Sacramentum regenerationis & renouationis. ad Titum 3.

RENUNCIARE, aliquando pro nuncio accipitur, à quo renunciatio: & est rei vel iuris proprii, facta scienter legitima refutatio, vt habetur. 7. questione prima, cap. quam periculosum.

REPRÆSALIAE dicuntur generalis retentionis bonorum aliquorum auctoritate principis, vel ciuitatis pro recompensatione dāni dati indulta: vt quando vnus de vno dominio non valens cōsequi ius cōtra alium, de alio dominio retinet res omnium, quæ sunt de tali dominio pro satisfactio ne, vt Angelus in summa, ca. repræsalia. Et quandoque sunt licitæ, quandoque non (vt scribit Gabriel dist. 15. quæst. 4. lib. 4. Quod sint licitæ requiruntur sex, scilicet quod Dominus, vel ciuitas requiratur pro iustitia ministranda. Secundo quod constet de negligentia iustitiæ ministrandæ. Tertia quod adeatur superior, si habet superiorem de iure & de facto, si adiri potest, & expediret. Quarto quod concedatur à iudice proprio iniuriati. Quinta quod sit causa iusta & sufficiens, scilicet notabilis iniuria, aut lesio iustitiæ. Sexto quod non extendatur vltra terminum, quo ad dānum passum & quo ad personas contra

contra quas conceditur. Quicquid enim detinetur excedens passum damnū, iniustum est. Similiter extendi non debet ad clericos & ecclesiasticas personas: neque ad bona eorum. Plura apud Legales legere potes. Acquirens autem aliqua per repræfalias stantibus prædictis sex conditionibus, non tenetur ad restitutionem. Si vero aliqua harum deficit, ad restitutionem quadruplici cogitur. In conscientia verò tenetur ad omnium sic acquisite plenam restitutionem damnorum & expensarum, sed hæc ad iurisperitos.

REPRÆSENTARE, id est iterum præsentare, sicut statua Herculis non repræsentat Herculem nisi ei qui prius vidit Herculem, nec possum scire an statua sit similis Herculi, nisi prius viderim Herculem. Gabr. di. 3. q. 2. li. 2. Et repræsentans proprie accipiendo præsupponit notitia repræsentanti, nec ducit nisi in notitiam rememorationem repræsentati.

REPROBARE, est aliquem iudicare indignū vita æterna, ut est omnis indignus carēs gratia, per oppositum approbare, & propter finale peccatum præuisum reprobat, quicūq; reprobat. Nicolaus de Orbellis dicit. Reprobare est velle damnare. Et reprobatio tria importat. Primum odiū Dei æternum, propter malitiam alicuius præuisam ab æterno. Secundo obdurationem reprobat, quæ secundum Aug. nil aliud est, quàm Dei mandatis obuiare. Tertio damnationem æternam seu punitionem. Primum est ex parte Dei, aliud ex parte ipsius hominis reprobat, sed secundum, scilicet, obduratio hominis, est ex suæ voluntatis malitia. Tertium verò, scilicet, pœna æterna est ex Dei iustitia, qua reddit vnicuiq; secundum opera sua. Frater Pelbartus post suum Guilhelmū Scotistam.

REPROBATIO variè describitur. Vnde Dominus Præpositus Gabr. dist. 40. qu. vnic. art. 1. libr. 1. dicit. Reprobatio est præscientia culpæ, & præparatio pœnæ, ut inquit Magis. Vel est ordinatio alicuius creature ad pœnam æternam. Et hæc pœna est effectus reprobationis, non autem culpa per quam reprobat meretur æternaliter puniri, eo quod culpæ (Deus repro-

bans) non est actor, sed solum præcognitor (ut clarè ostendit Magister in textu di. 40.) B. Thom. 1. part. qu. 23. art. 3. ait: Reprobatio Dei est pars providentiæ respectu eorum, qui exciderunt à beatitudine, sicut prædestinatio respectu eorum qui diuinitus ordinantur ad eam. Eckius doctor Theologiæ nostra tempestate doctissimus, in suo Chrisopasso, colligit aliquas doctorū descriptiones reprobationis. Vnde secundum Guilhel. Vorrilon: Reprobatio est præscientia iniquitatis & præparatio earundem ad damnationem. Thomas Argentinas: Reprobatio est æterna præcognitio mali vsus liberi arbitrij, ratione cuius Deus decreuit hominem aliquem priuare gratia in præfenti, & in futuro punire pœna æterna. Et secundum eum dicit tria, scilicet præcognitionem culpæ, subtractionem gratiæ, & præparationem pœnæ. Capreolus ad mentem diui Thomæ ait: Reprobatio est præscientia iniquitatis cum voluntate permittendi casum in culpam, & inferendi damnationem pro culpa. Accedit Henricus Borchheim, quod reprobatio includit voluntatem permittendi culpam, & inferendi pœnam damnationis pro culpa. Herueus Britto: Reprobatio est præuisio malitiæ alicuius & propositum permittendi eum cadere, & non eleuandi eum à casu. Greg. Arimi. Reprobatio est propositum non dandi vitam æternam, vel non propositum dandi vitam æternam. Subscribit Petrus de Aliaco Gabr. Reprobatio est præscientia culpæ, & præparatio æternæ pœnæ. Vel reprobatio, ut ait Gabriel di. 41. qu. vnic. art. 1. libr. 1. importat Deū & pœnam æternam alicui infligendam: sicut prædestinatio importat Deum, qui daturus est alicui vitam æternam. Videatur Eckius Doctor Germanus non incelebris, mihi notissimus & intimus, qui præter cæterorum Theologorum morē, eloquentiam cum Theologica sapientia coniunxit.

REPROBATIO EST DVPLEX, ut scribit Brunser dist. 40. art. 2. qu. 1. libr. 1. scilicet affirmatiua & negatiua. Vnde reprobatio negatiua est alicui non velle dare gloriam æternam. Affirmatiua verò est velle damnare vel punire aliquem pro peccatis.

tis. Reprobationis negatiuæ nulla est causa vel ratio ex parte obieci: sicut nec prædestinationis est causa obiectualis. Et per hoc concordantur moderni Doctores, vt Occam, Gregorius Ariminensis, qui videntur contradicere Scotorell. Et secundum Eckium addendum est ad reprobationem affirmatiuam, æternaliter, quod Brulefer omisit, propter existētes in Purgatorio, quos Deus vtiq; vult punire: sed non æternaliter. Et secundum eundem Doctorem, qui pro meritis non potest satis laudari: vera & propria ratio reprobationis videtur verius consistere in negatione quàm affirmatione. Ita enim videtur intellexisse Apostolus & Propheta, cum dixerunt: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Per odium Dei intelligitur reprobatio. Sed quid aliud est odire Dei quàm nolle misereri, vel nō dare gloriam? Reprobare enim est nolle misereri, secundum Magistrum. Melius ergo fecerūt desinētes per negationem quàm desinētes per affirmationem, vt dicit Eckius noster in suo Chrisopasto, qui & de reprobatione & eius descriptione per multa notanda scriptis reliquit. Et veteres vt in plurimum loquuntur de reprobatione affirmatiua: recentiores contra de negatiua. Et secundum Rich. (vt eū refert Eckius) hominis demerita sunt ratio reprobationis, quantum ad connotatum, quod est tēporalis obduratio & futura damnatio: non autem ipsius præordinationis ad futuram damnationem est aliqua ratio.

REPTIBILE quicquid repti. Et dicitur quadupliciter (vt scribit Sanctus Bonauentura dist. 15, libr. 2. in dubijs literalibus.) Vno modo quod se trahit vi oris, sicut vermes. Alio modo quod se trahit vi costarum, sicut serpentes. Tercio modo quod se trahit vi penularum, vt pisces. Quarto modo dicitur reptile large, quod in mouendo se magnam partem corporis applicat terræ, quamuis habeat pedes, sicut lacertæ & stelliones. Et sic secundum diuersas acceptiones reptile potest pertinere ad ornandum diuersa elementa. Beatus Thom. part. 1. quæst. 72. art. 2. dicit: Reptile est animal cuius corpus non multum eleuatur à terra per instrumenta motus,

repti vi costarum: vt serpens, vel vi annulorum: vt annulosa, vel vi oris: vt quidam vermes, vel vi penularum: vt pisces. Amb. libr. hexam. Scimus reptilia dici genera serpētum, eō qd super terram repant: sed multo magis omne quod natat, reptandi habet vel speciem vel naturam. Hierony. in Genes. Producant aquæ reptibile animæ viuētis.

REPVDIUM dicitur recusatio, quod fiat ob rem pudendam. Et differt repudium & diuortium, quia repudium fiebat ex debita causa, sed diuortium ex debita. Et illud est permissum, hoc cōcessum. Differunt etiam, quia post repudium nō prohibebantur nubere: post diuortium autem prohibentur. Differunt etiam, quia vir repudiabat uxorem, non econuerso. Vnde non iudicabantur ad paria, in diuortio iudicantur ad paria. Et huius ratio est: quia mulier merito primi peccati est subiecta viro, sed post reconciliationem Christi in quo non est seruus & liber, masculus & femina omnino quantum ad legem thori ad paria iudicantur. Hæc Sanctus Bonauentura distinet. 35. libr. 4. quæstio. 1. in fine. Et (vt idem ait qu. 4. vbi supra.) diuortium non est separatio quantum ad vinculum sacramentalē, sed quantum ad debitum & cohabitationem. Vide eundem quæst. 5. & de diuortio. Potes & videre de repudio Paulū Cortesium lib. 4. di. 6. in fine suarum sententiarum.

REQVIES. Gemina est animarum requies: vna in præfenti, alia in futuro. Ista habet meritum, illa præmium: per primam habetur secunda, id est per meritum præmium: sicut scriptum est: Erat sabbatum ex sabbato, hoc est pro requie pectoris dabitur requies æternitatis. De illa duplici requie per multa & perpulchra scripsit Gerson part. 2. sermone de verbis Domini: Venite ad me omnes q; laboratis, &c. Prima requies multis in sacra pagina nominibus appellatur. Dicitur enim bona conscientia, bona voluntas, pax pectoris, tranquillitas cordis, puritas mentis, refrigerium animæ, consolatio spiritus. Secunda requies est de qua dicitur: Oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligēti bus

ibus se. Requies illa est decor & immortalitas corporum, honor & impassibilitas animarum. Requies illa est laboris & doloris omnis absentia, curæ & anxietatis nulla incidentia, nulla molestia, nulla angustia, nulla confusio, nulla formido. Requies illa est perpetua in sanitate, firmitas incōcussa in animi libertate, suauitas suauissima & superdulcissima in visione creatoris, delectatio sancta & sincera, in sanctorum societate dulcedo. Vide latius Ger. vbi sup.

RES, vt scribit Sanctus Bonauentura di. 37. in dub. literal. libr. 2 accipitur propriè & magis propriè. Res secundum quod communiter dicitur à reor, reus: & sic cōprehendit omne illud, quod cadit in cognitione, siue sit res exterius, siue in sola opinionone. Propriè verò dicitur res à ratus, a, um. secundum quod ratum dicitur esse illud, quod non tantum non est in cognitione, imò est in rerū natura, siue sit ens in se siue in alio: & hoc modo res conuertitur cum ente. Tertio modo dicitur magis propriè, secundum quod dicitur à ratus, a, um. prout ratum dicitur illud, quod est ens p se fixum: & sic res dicitur solum de creaturis & substantijs per se entibus. Si res accipitur primo modo, peccatū est res, & quantum ad actionem substratam, & quantum ad deformitatem: sicut accipit Fulgentius, & habetur in gloss. super Rom. 1. Deus illius rei est vltor cuius nō est actor. Si res dicitur secundo modo, sic peccatum dicitur res, non ratione deformitatis, sed ratione actus substrati. Et sic accipit Augu in Enchirid. cum dicit, quod aliquæ sunt res quibus homines mali sūt, & tales non sunt nisi vitia & peccata. Sed capiendū tertio modo res, peccatum nō est res ratione deformitatis, nec ratione actus substrati. Sic accipit Augustinus cum dicit, quod opera diaboli vitia sunt non res.

RES POTEST CONSIDERARI TRIPLICITER (vt scribit Sanctus Bonauent. di. 25. in dubijs literalibus libr. 1.) aut secundū proprietates quas habet in propria natura, aut secundum modum per quem sit apud animam: aut secundum proprietatem communem, quæ inest ei ab actibus animæ, qui sunt subijcere & prædicare,

componere & diuidere: secundum hanc ergo triplicem acceptionem contingit rem tripliciter nominari. Vno modo per nomen quod indicat existentiam à parte suæ naturæ: sicut dicitur album & nigrū, & huiusmodi. Alio modo secundum quod anima accipit per modum entis, hoc modo nominat res: vnde omne illud res dicitur, quod anima cogitat: vt existens in natura. Alio modo contingit nominare per intentiones secundas, sicut dicitur genus, species, subiectum, prædicatum. Quoniam ergo hoc nomen res dicit medium inter nomen, quod dicit pure formā naturæ, & nomen quod dicit formam intentionis: ideo non tantum essentiae conuenit, sed etiam personis. Et ideo tres res dicimus tres personas, non sic tres essentias: & huic significationi alludit ipsum nomen. Res enim dicitur à reor (vt dictū est) quod dicit actum à parte animæ. Et alio modo venit ab hoc quod est ratus, quod dicit stabilitatem à parte naturæ: & sic res dicit stabilitatem siue rationem ex parte entitatis. Hæc Bonau. Et secundum Aliacensem tres res possunt dici vna res, &c. Vnde Magist. di. 25. libr. 1. Ita tres res dicimus, vt easdem esse vnam quandam summam rem confiteamur. De quo & Augu. lib. 1. de doctrina Christiana: quem & allegat Magister ibi, vide eum & Scotum quæst. 3. quodlib. de acceptione vocabuli res.

RES EST TRIPLEX (vt scribit Brulefer in prologo libri primi sententiarum.) Increata. & de hac specialiter tractatur in 1. libr. 1. senten. Creata: & de hac specialiter est secundus sententiarum. Tertia est res includens rem creatam & increatam: & de hac specialiter est tertius sententiarum, qui est de Christo. Quartus verò liber est de signis: & omnes libri à primo quicquid tractant: hoc fit in quantum talia sunt à Deo, vel creata vel instituta.

RES ALIQUA potest dupliciter cognosci, scilicet in se vel non in se: sed in conceptu, vt post Occam scribit Dominus Præpositus Gabriel di. 3. qu. 2. art. 1. libr. 1. In se cognoscitur res quando ipsamet res & nihil ab ea re, vel ratione terminat actū cognoscendi, siue cognitio ipsa sit intuitiua

tuiua

tiua vel abstractiua præsupponens intuitum eiusdem rei. Res autem cognoscitur non in se, quando cognoscitur in aliquo conceptu sibi proprio: & hoc maxime dum cognoscitur conceptus ille de aliquo ente verificari: vel res cognoscitur uno modo in se, id est cognitione distincta: alio modo in se, id est cognitione indistincta. Cognition distincta vocatur, quando nihil quomodocunque distinctum à re cuius est cognitio, terminat huiusmodi cognitionem, id est, est cognitio, significans rem aliquam præcise, & nihil quomodocunque à re illa distinctum. Sed nec Deus siue essentia siue quodcunque intrinsecum Deo, potest cognosci naturaliter hic pro statu viæ in se à nobis. Potest tamen essentia vel quidditas diuina à nobis cognosci in aliquo conceptu non solum simplici cōmuni Deo & creaturis, sed etiam composito proprio Deo, cuius partes sunt naturaliter abstrahibiles à rebus, &c. Et conceptu simplici vel connotatio vel negatio cognoscitur Deus, ut conceptu huius signi prima causa, Creatiuum, immortalis, immutabilis, incausabilis, æternus. Plura alia vide apud Gabr. vbi supra. Res quoque cognosci potest tripliciter, secundum quod aliquid dicitur tripliciter mēsurā: de quo vide in dictione MENSURA. Res autē vniuersæ ab æterno fuerunt Deo cognitæ: & sic cognoscit ea antequam fiāt de quo aliās dicitur: & videre potes de hoc Dominum Iacobum de Valentia super illud Psalm. 138. Imperfectum meum vident oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur, &c.

RES PERMANENS quandoque accipitur pro re, quæ semper manet & nunquā esse desinit, licet esse inceperit. Et per oppositū successiuum pro eo in quo non esse succedit esse: & huiusmodi mensuram dicunt tempus. Gabriel distinct. 2. quæst. 1. art. 1. libr. 2.

RESPUBLICA, ciuitas libera, quæ iure regitur, vel respublica est paucorum potestas in qua censu Magistratus declarantur, secundum Aristotelem libr. 1. Rhetor. Vel respublica est institutio ciuitatis circa Magistratus, honoresq; publicos, quemadmodum debeant impartiri & in quo po-

testas, auctoritasque summa debeat consistere, & qui sit finis cuiusque societatis, secundum Aristotelem 4. Polit. Vel respublica est res populi, secundum Aug. lib. 1. de Ciuitat. Dei. Vel secundum Plutarch. Respublica est quoddam corpus compaginatum ex membris quod diuini muneris beneficio animatur, & summæ æquitatis agitur nutu, & regitur quodam lumine rationis.

RESTITUTIO ut scribit frater Osuualdus libr. 4. Rosarij Theolog. Est rem statuere in pristinum statum, & est non solū præsentiam rei præbere, sed etiam possessiōem facere, fructusque reddere: & accipitur tripliciter. Primò, ut est idem quod satisfactio. Secundò, ut genus ad ambas species. Tertiò, ut conditiua contra satisfactionem. Nam secundum Sanct. Tho. & Bonauen. in 4. dist. 15. quæst. vltim. Restitutio & satisfactio differunt: quem vide. Potest enim esse satisfactio sine restitutione: & viceuersa. Et restitutio secundum Beatum Thomam secunda secundæ, quæst. 61. est actus iustitiæ cōmutatiuæ: quia nihil aliud videtur esse quā aliquē statuere in possessionem rei suæ. Et restituere est aliquando reddere: & plus est restituere quam exhibere, secundum Caiū Iuriconsul. Nam exhibere, est corporis præsentiam possessorem præbere. Restituere verò est etiam possessorem facere, fructusque reddere.

RESTITUTIO (ut scribit Stephanus Brulef. dist. 15. qu. 13. libr. 4.) est redditio alicuius rei bonæ, & rei quæ fuit iniuste ablata, vel iniuste detenta. Secundum Asteñ. libr. 5. titu. 29. cap. 1. ut recitat Gab. di. 15. quæst. 2. libr. 4. est iterata immissio alicuius in possessionem vel dominiū rei suæ. Ait enim: Restituere est aliqd iterato statuere in possessionē vel rei dñiū suæ. Posset tamen generalius describi (ut ait Gabriel) sic: Restitutio est iusta recompensatio damni iniuste illati ei cui illatum est. Vel adhuc largius accipiendo restitutio nem, est recompensatio facta alicui pro illato damno, vel pro re ablata ipso contentiēte, vel inuito. Dicitur pro damno, quia quandoque damnum inferitur, vbi nulla res aufertur: ut dum impeditur aliquod ne acquirat aliquid sibi debitū. Dicitur

citur

deur consentiente, vt in mutuo, & deposito, venditione & vsura. Dicitur vel iniuri: vt in rapina & furto, ex quo sequitur, quod restitutio est actus iustitiæ commutatiuæ, quia fit recompensatio rei ad rem secundum æqualitatem valoris earundem. Et quoniam multipliciter potest quis damnificari secundum quod multiplicia bona iniuste ei possunt auferri, multiplex est restitutio. Sunt enim bona animæ tam gratuita quàm naturalia: sunt & bona corporis: vt corporis robur, sanitas, membrorum integritas, pulchritudo, &c. Sunt tertio bonæ famæ, secundum illud: Melius est nomē bonum, quā vnguenta preciosa. Sunt quarto bona exteriora, quæ dicuntur bona fortunæ: vt diuitiæ rerum mobilium & immobilium. Et in omnibus his potest quis damnificari iniuste, & similiter restitutio fieri simpliciter vel in æquiualentem. Restitutio autem damni illati iniuste, est de salutis necessitate, quia restitutio damni illati est præcepta per illud: Non facias furum: quo prohibetur omnis vsurpatio rei alienæ, quia damnificatur proximus: ergo prohibetur omne damnum proximo iniuste illatum: & per consequens mandatur cessatio à damno illato: sed restitutio est cessatio à damno illato: ergo. Nam damnum illatum tamdiu manet donec recompensetur. Cum verò damnum recompensatur, cessat & extinguitur. Hinc Augu. epistola secunda ad Maced. Nō dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: & habetur 14. quæst. 6. ca. 1. quæ verba tractans & explanans Gerson parte 2. in regulis moralibus, inquit: Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: hoc est, nisi voluntas efficax restituendi esset, dum possibilitas & oportunitas accesserit: & prout sapiens presertim confessor prælatus determinabit: vt quod veris dominis, si supersunt, aut hæ redibus suis, aut si fieri nequeat: quia nō sunt aut ignorantur, in pios vsus referantur ablata. Hæc Gerson. Restitutionem quoque rei iniuste ablatam, statim esse faciendam & regulariter nulla mora protelandam vult Gabriel articulo 2. vbi supra. conclusionem 2. Et dicitur regulariter, quia quandoque in casibus licet dif-

ferre restitutionem exteriorē, posita tamen interiorē voluntate restituendi cum occurrunt circumstantiæ oportunæ: vt potest quando aliquod in commodum quiscumque per hoc pateretur. Id quod latius declarat Gabriel art. 2. vbi supra. Nec restitutio est pars sacramenti poenitiæ, nec pars satisfactionis propriè accipiendū satisfactionem, vt habet Alexā. par. 4. qu. 86. &c. S. Thomas, Bonauent. & Scot. sed impropriè, vt scilicet est opus voluntariè assumptum ad quod quis tenetur, eò quod talis satisfacit præcepto. Propriè verò non est satisfactio, vt videre potes apud Gab. vbi supra, conclus. 3. Restituendum est autem omne occupatū vel detentum iniuste, id est domino rei iniuri, vt exponit Scotus, si restitui potest in se vel æquiualentem. Et dicitur omne occupatum: qualia sunt rapta, furto ablata, aut alio modo vsurpata, in quibus non trāsferitur dominium: vt in mutuo & iniuste exactis. Dicitur iniuste, id est iniuri domino: quia accedente voluntate domini, detinens non tenetur ad restitutionē, volenti enim non fit iniuria: & intelligendum est de iniuri actu non illicito, sed actu debito. Omnes quoque iniuste exactiones & oppressiones pauperum, violentiæ, metus, omnia sic exacta restitui debent. Dicitur, si restitui potest. Nam nemo obligatur ad impossibile. Dicitur, in se: quia res vsurpata restitui debet eadem in specie & individuo si habetur: nec potest dari alia res eiusdem bonitatis pro ea contra voluntatem domini ipsius rei. Vnde 3. q. 1. reintegranda, ubi dicitur, quod reintegranda sunt omnia spoliatis. Secus si esset consumpta uel perijisset, sufficit quod restituatur in æquiualentem. Detinēs præterea iniuste rem fructiferam, omnē fructum quem cōsequitur ex re ipsa uel consequi potuisset, si diligenter coluisset eo modo quo dominus rei solebat colere, tenetur restituere: deductis tñ expensis in rei conseruationē, cultura & fructus collectione. Damna etiam quæ passus est dominus ex carentia suæ rei, tenetur detentor iniustus compensare. Nemo. n. debet à proximo iniuste damnificari. Plura uideto apud Gab. di. 1. q. 2. ar. 3. dub. 1. li. 4. qui rem diffuse probat, & uberrimè.

& copio.

& copiosissime de restitutione scribit. Facienda autem est restitutio regulariter damnificato, ut idem vult dub. 3. ubi supra. si iusto titulo possedit, si noscitur, si eius presentia haberi potest, aut res ablata potest ei mitti sine maioribus expensis quam res valet, si rerum suarum administratio nem habet, si restitutio ei facienda non est interdicta. Ecclesiastico vel Imperiali edicto. Patet 3. qu. 1. Reintegranda, & de restitu. spol. quasi per totum. Et Paludē. qu. 2. art. 4. distinct. 15. per totum. copiose Gabriel singula declarat. Potest autem quis restituere per seipsum vel per alium. Nam qui per alium facit, perinde est ac si per se facere videatur. Sed curandum ne publicetur actor, & ut is recipiat restituenda cui debetur: alioquin non esset liberatus, ut dicit Antoninus. Et subdit: Nec confidat de prædicatoribus & confessoribus, ac quæstoribus, qui quærunt pecuniam, non animarum salutem. Videatur amplius Gabriel dubio 4. ubi supra: qui de restitutione valde multa scripsit, & eius speciebus in pluribus quæstionibus distinctionis 15. lib. 4. legat curiosus & diligens. Gabriel plura de restitutione, qui cæteris (ut credo) melius, prolixius & vilius scripsit, nihil omit tens, quæ ad restitutionem pertinere videantur.

RESURRECTIO, & si plura de resurrectione scripserunt Doctores, tamen quædam & modica de ea scribam ex Doctoribus. Resurrectio capitur tripliciter, ut scribit frater Osuualdus lib. 4. Rosarij Theologie, scilicet actiue: & sic aliquando appropriatur patri, sicut dicitur Actuum 2. Quæ suscitauit à mortuis. Aliquando filio, sicut Ioan. 11. Ego sum resurrectio & vita. Aliquando spiritui sancto. Patris autem & filij & spiritui sancti vna est potentia, qua fiet resurrectio. Secundo resurrectio capitur pro suscitatione animæ à peccato mortali ad statum gratiæ, Apoca. 20. Hæc est resurrectio prima: beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. De ista dicit Apostolus ad Ephesios 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Tercio capitur pro reunionem animarum rationabiliū in sua corpora. De qua Matt. 27. Mul-

ta corpora sanctorum surrexerunt, & introierunt in sanctā ciuitatē: & sic resurrectio est corporis facti incorruptibilis ad animam iterata vnio: & sic resurrectio est duplex.

RESURRECTIO est duplex, ut notat Brulefer dist. 44. qu. 1. lib. 4. Quædam est increata, & est ipsemet Deus efficiens & causans resurrectionem creatam, tam corporalem quam spirituales. Vnde est illud: Ego sum resurrectio & vita, ut dictū est, & ista resurrectio non est futura, sed fuit ab æterno. Alia est resurrectio creata, & ista est triplex, scilicet spiritualis, temporalis, & corporalis. Resurrectio spiritualis est illa, qua quis resurget de peccato ad gratiam: & ista solum fit à Deo: de qua & supra, & infra latius dicitur in distinctione **RESURGERE**. Resurrectio temporalis est illa, qua quis quandoque cadit de prosperitate huius seculi, & tandem resurgit ad talem prosperitatem, sicut patet de Job. Resurrectio verò corporalis est reunitio animarum intellectiuarum ad corpora sua, quam Cortesius extimam suscitationem corporum vocat lib. 2. di. 5. & hæc non solum est possibilis, sed verè futura, ut fide credimus: de qua videatur Thomas Argen. di. 43. qui & refellit errores negantium resurrectionem hominis post mortem: vide & Scotum quæst. 1. eadem dist. Paludensem & Paulum Cortesium dist. 8. lib. 4. & alios, qui multa de resurrectione literis mandarunt. Est præterea resurrectio ad iudicium: & isto modo resurgunt omnes. Alia est resurrectio ad æternam: & de ista resurrectione dicit Ioan. 6. Nemo venit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die: & ista resurrectio ne non omnes resurgent, sed solum beati: ut & scribit Brulefer disunct. 44. qu. 2. lib. 4.

RESURRECTIO sic describitur: Est copulatio rursus animæ & corporis, & secunda eius quod dissolutum est, & cecidit, animalis resurrectio. Vel resurrectio est iterata resurrectio quod cecidit. In qua resurrectione credendum est idem corpus quod per mortem cecidit, ad eundem spiritum, id est ad eandem animam rediturum, ut scribit Magister Ioannes Ger-

son in expositione vndecimi articuli fidei. Reunitio enim animæ & corporis resurrectioni dici potest. Vnde resurgere nihil aliud est quam quod mortuū fuerat, iterum viuificari: vel animam viuificantē iterū corpori quod deseruit vniri. vt scribit Dominus Præpositus Gab. sermo. 2. in festo Paschæ. Illa autem resurrectio erit supernaturalis (vt scribit Rich. di. 43. libr. 4. Et assentiunt Scotus, Brulefer) & ideo erit miraculosa, & non naturalis. Et in hac resurrectione, omnes resurgent electi, vt dicit Richardus artic. 2. quæst. 1. libr. 4. vbi supra. quia ad hoc ordinatur principaliter resurrectio, vt homines cōsequantur vltimum finem suum. Vltimus autem finis electorum, est perfectiō eorum coniunctio cum summo bono, quo fine completur omnis appetitus eorum. Hunc autem finem completius consequentur electi per resurrectionem eorum. Resurgent & damnati, vt eorum damnatio compleatur: vt sicut in anima simul & in corpore demeruerunt, ita simul in vtroque puniantur, hoc diuina iustitia exigente. Richardus quæstione 2. vbi supra. Et animæ reproborum suis corporibus reunientur, nō propter eorum consolationem, sed ad suæ damnationis cumulum. Resurgent & parvuli, qui cum solo originali peccato decesserunt: propter causam resurrectionis omnibus hominibus communem. Rich. quæst. 3. vbi supra, quem latius perquirito. Et in corporibus electorum nulla erit deformitas, vt scribit Brulefer di. 43. q. 5. libr. 4. De quo vide & Richardum di. 44. artic. 1. quæst. 6. libr. 4. In damnatis verò nulla erit pulchritudo: ita quod si habuerunt turpitudinem in hoc mundo, in eis remanebit: & si habuerunt pulchritudinem in hoc mundo, aufertur ab eis, & erunt turpissimi & vilissimi, & pleni omni scditate & infectione: non tamen erit deformitas per diminutionem. Nam si in hoc mundo non habuerit quis brachia vel tibias, tunc illa deformitas reparabitur ad augmentum poenæ, vt puniatur in omnibus membris: quia in hoc mundo bene valuisse brachia ad faciendum mala. Beati verò erunt pulcherrimi & decori: vt de eorum dotibus dicitur. Vnde

resurgent in corpore (vt inquit Sanctus Bonauentura) non tantum quod est de eius necessitate, sed etiam quod est de integritate, & decentia, & pulchritudine. Vnde Thomas Argentinensis dicit, quod totum resurget in homine: quod est de veritate suæ spiritualis naturæ, & hoc rationabiliter: quia ipse resurget cum tota anima intellectiua quantum ad essentiā suam, & quantum ad omnes potentias spirituales, ex quibus cōponitur homo in quantum dicitur esse naturæ spiritualis, &cæt. Et (vt idem ait) homo qui nunc viuit, idem numero resurget in extremo iudicio, in quo vniuersalis fiet hominum resurrectio, & hoc exigente diuina iustitia: vt homo qui meruit in via, præmiatur in æterna vita, & qui demeruit, puniatur in æterna damnatione. Vide latius eum.

DE RESVRGENDI MODO. Vnde in resurrectione consideranda sunt tria, vt scribit Rich. di. 43. ar. 5. q. 2. li. 4. scilicet, Præparatio ad corporū reformationē, & corporū reformatio, & corporū reformatio cū suis animabus proprijs iterata vnio. Primū fiet creata virtute, quia puluerum collectio fiet ministerio Angelico. Vox tubæ procedet à Christo, in quantum est homo, quamuis ab ipso, in quantum est Deus, sit spiritualement virtutem supernaturalem habitura: & ista fient in tempore. Alia duo erunt per virtutem diuinā, & fient in eodem instanti ordine tamen naturæ. Vnio animarum ad opera sequitur ipsorum reformationem, quæ est dispositio ad animarum susceptionē. Hæc Richardus. Consonat Argentinus cū vult dist. 43. libr. 4. quod & si corporalis collectio non fiet subito vel instanti, cū nulla virtus creata potest aliquid corp⁹ de loco ad locum transferre in instanti. Fit enim ministerio Angelorum, vt dictū est, tamen corporum ex iam dicto puluere formatio & dispositio, ac eorūdem corporum animatio fiet in instanti. Sed sola virtus diuina de prædicto puluere potest humanum corpus formare, & formatum animare, quæ quidem virtus est simpliciter infinita, vt patet libr. 1. di. 43. Igitur propter diuinæ virtutis perfectionem huiusmodi corpora formabuntur

&

& animabuntur in instanti. Nō discrepat Scotus distinct. 43. quæst. 5. libr. 4. Vocat autem pulueres Scotus, corpora in quibus est vltimate facta resolutio. Vnde Matth. 24. dicit Saluator: Mittet filius hominis Angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis celorum vsque ad terminos eorum, quod est dictum (vt inquit Scotus) quocumq; dispersæ fuerunt partes materiæ corporis, & in elementa siue in ignem, siue in terram, à summis celorum vsque ad terminos eorum, siue in quodcunque corpus medium, aquicum, acreum, vel imperfectè mixtum: à quatuor ventis omnes materiæ partes recol ligentur & reuinentur. Et non intellexit Christus pulueres, quos vsitatè accipimus in sepulchris, vsque ad tantam distā tiam esse dispersos, sed intellexit generā liter in quacumque tota vel parte facta sit resolutio illa colligētur, & ex illis collectis, id est ex materia in eis, quæ fuit prius materia corporis corrupti, reparabitur iterum idem corpus. Hæc Scotus. Astipulatur & Brulefer, qui ait: Pulueres ibi accipiuntur pro illa materia, de qua formata erant corpora, siue illa sit sub forma vermiū seu herbarum, siue aquæ siue terræ: & breuiter sub quacumq; forma sit: & ista collectio fiet ministerio Angelorum, & ita in tempore. Reformatio verò corporum fiet à Deo, & supra naturam (vt dictum est.) Et ipsi corpori reformatio est animæ vnio. Resurgent autem mortui in illis locis, in quibus tempore resurrectionis erit pars principalior corporis, siue ibi à principio fuerunt sepulta eorum corpora siue non. Vel resurgēt in illo loco, in quo Deus eum resurgere voluerit, & hoc vltimum dicitur propter hoc si æquè plures partes principales corporis reperiuntur in vno loco sicut in alio: de quo videatur Richardus d. 43. art. 5. quæst. 3. libr. 4. Et resurrectio omnium illorum, qui in aduentu Christi inuenientur mortui, erit in vltimo instanti temporis propriè dicti, quod cessabit cessante motu cæli. Et illi qui reperiuntur viui in aduentu Christi, quasi statim post cessationem motus cæli moriētur, & parum post resurgent: vt in mora in-

ter media purgentur electi, quia quicquid purgabile habebunt. Richardus latius art. 6. quæst. 1. vbi supra. Nec tempus resurrectionis notum est sub certitudine, nec Angelis nec hominibus virtute naturali, vt latius scribit Richard. quæst. 3. vbi supr. Multa alia de resurrectione scribunt Doctores, sed relinquo legenda doctoribus. De cognitione verò quam habebunt tam boni quam mali diuina virtute: vide Richardum ar. 7. quæst. 1. 2. & 3. distinct. 43. libr. 4. Et Sanctum Bonauent, art. 2. quæst. 1. 2. & 3. eadem dist. & alios. Omnia autem non erunt omnibus, tam bona quam mala, in ipso iudicio: vt vult Anselmus & Bernardus, & alij, &c. Rich. vbi supra ait: In iudicio quilibet per diuinam virtutem poterit legere in cuiuslibet conscientia omnia bona & mala, vt omnes videant quod in cuiuslibet damnatione & præmiatione Deus iustè ponderabit bona & mala eorum: & sic omnibus appareat diuinæ iustitiæ reconditudo, &c. Et bonis memoria malorum nō erit in verediam, sed in gaudium & gloriā, quod penituerint, & quod satisfecerint. Malis verò in confusionem. Et vt ait Sanctus Bonauentura: Rationabilior est quod omnium electorum peccata omnibus iustis tunc patebunt: & hoc propterea, quia magna erit Dei gloria, dum manifestatur eius ad filios misericordia, & dum ostenditur eius misericordia, nulla erit erubescencia. Hæc pauca de resurrectione sufficiant, plura apud Doctores legantur.

RESURRECTIO Christi, quæ facta est nostræ resurrectionis exemplar. Hinc Apostolus Collossen. 3. Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, querite. Et Gregorius: Redemptor noster suscepit mortem, ne mori timeremus: ostendit resurrectionem, vt nos posse resurgere cōfidamus. Vnde Leo Papa: Dubitandum non est de consortio gloriæ: sicut dubitandum non est de cognitione naturæ. Et sequitur: Nos in Christo crucifixi, nos in Christo sumus mortui, nos in Christo die tertia suscitari. De hac ita scribit Gabriel sermo. 2. factō in die Paschæ. Euacuato limbo ac forti alligato, victrix anima Christi cum spolijs suis
ad

ad tumulum redijt die Paschæ. Atque resumpto pridem effuso sanguine in toto vel in parte, sicut placuit exanime corpus alienum, tamen à corruptione propter unitam sibi deitatem, ob quam indecens erat sanctum, id est corpus sanctificatum, videre corruptionem, (secundum: David vaticinium) virtute aerbi animæ reunit. Ipsum quoque corpus sic informando viuificauit, & viuificando glorificauit. Sicque secundum carnem immortalis resurrexit: secundum hanc, enim cecidit, dum anima à carne per mortem separata fuit. Animæ itaque & corporis reunitio, resurrectio dici potest. Et hoc est, quod dicitur extra de sum. Trinitate & fide Catholica: firmiter. Descendit in anima, resurrexit in carne, ascendit pariter in vitroque. Hæc resurrectio testificata est testimonio Angelorum, hominum, scripturæ & Dei, quæ abundè & diffuse adducit Gabriel vbi supra. Videatur & Gerson de Christi resurrectione parte secunda, sermone facto in die Paschæ, qui incipit: Si consurrexistis cum Christo, & parte quarta, sermone de resurrectione, facto in die Paschæ, qui incipit: Pax vobis, &c. Et apud alios videto concionatores.

RESURGERE est iterum surgere. Resurgere ad æqualem statum, maiorem vel minorem, potest tripliciter intelligi. Vel de statu dignitatis, vel de statu gratiæ, vel de statu gloriæ. Status dignitatis attèditur ex varijs prærogatiuis. Vnde sic status virginitatis est dignior statu coniugij. Sic status iustorum, id est semper permanentium in innocentia baptismali, nobilior est statu iustificatorum, id est resurgentiū à culpa mortali per pœnitentiam. Et hoc modo resurgens per pœnitentiam nō resurgit ad eundem vel æqualem statum dignitatis, in quo fuit ante lapsum. Vnde Hugo lib. 2. de sacramentis par. 14. cap. 4. Nemo in spe correctionis peccare debet: quia quicquid semel amittitur, amplius ipsum non recuperatur. Si virgo es, custodi diligenter quod habes. Noli in spe peccare, noli cadere quasi melior surrecturus sis. Quicquid postea feceris, facere tamen non potes quin melior esses, si hoc faceres vt virgo esses. Sequitur. Si ma-

gnum est aliquando surgere, magis est utiq; nunq̃ cecidisse. Si bonum est sanatum esse, melius est nūquam corruptum esse. Hæc Hugo, quem latius refert Gab. di. 14. q. 3. ar. 3. dub. 3. lib. 4. Ex quo sequitur, quod resurgens post lapsum, nunq̃ cōmodum reportat ex lapsu etiam si resurgat melior quàm fuerat ante lapsum: quia semper perdit tēpus illud quo fuerat in peccato, in quo multa merita comparare potuisset, si non cecidisset, & cum hoc omne meritum, quod resurgens sibi acquisiuit. Et per hoc patet quod lapsus in peccatum, nunquam resurgit ad statū eiusdem dignitatis in quo fuit ante lapsum. Licet etiam melior resurgat: sicut stat virginem lapsam per pœnitentiæ feruorem ad maiorem gratiam resurgere q̃ habuit ante lapsum, & sic meliorem post lapsum & pœnitentiam quàm ante: tamen ad statum virginitatis non potest resurgere. Sic quicumque lapsus ad statum non sic lapsi, non potest resurgere. Plura vide de hoc Gabr. opiniones recitantem. Et post alia in fine infert. Sicut omnis verè pœnitens ad maiorem gratiam quā perdiderat, resurgit: ita resurgens plura merita & maiorem gloriam acquirit: quia resurgenti omnis gratia perdita restituitur, & omnia merita mortificata viuificantur, & ultra acquirit nouum gradum gratiæ, correspondentem actui pœnitentiæ, & nouum meritum per nouam gratiam, per quam perficitur & cōtinuatur actus pœnitentiæ, per quem ordinatur ad vltiorem gradum gloriæ. Et subdit: Quamuis omnis verè pœnitens resurgat melior quàm fuerat dum cecidit in culpa, non tamen melior quàm futurus erat si stetisset in gratia. Patet primum, quia habens maiorem gratiā melior est, sed resurgēs habet maiorem gratiam & plura merita: ergo. Probatur secundum: si enim stetisset in gratia tempore quo in peccatis dormierat, multa merita conquisiisset: quia non est ociosa charitas secundum Grego. Magna enim operatur si est, & per illa merita aucta fuisset charitas & gratia: & per consequens correspondens gloria. Ad hoc autem quod liberū arbitr. resurgat à culpa, necessaria est gratia, non solum secundū qd̃ gratia dicitur

H h h gratuita

gratuita voluntas Dei: nec etiam secundum quod dicitur liberalis passio Christi, sed etiam secundum quod dicitur habitus animi, ut vult S. Bonau. di. 28. libr. 2. q. 1. &c. Catholici tractatores à fide illustrati. Videlatiùs Bonau. Homo itaque absque gratia gratumfaciente non potest à culpa resurgere. Et hoc vult Gerson part. 3. de exercitijs deuotorum simplicium, & remedio contra spiritum blasphemiae, cum ait: Nullus autem praesumat quod velit aut possit per se surgere à peccatis, aut peccata cauere: hoc enim solius diuinæ est gratiæ. Caueat ergo quisque à signo tantæ superbiæ. Nam propter ipsam superbiam permittit Deus quandoque cadere hominem in peccata, in quæ non cecidisset si humiliter & timorâtè se ad Dominum Deum suum, & compassiuè ad proximum suum, qui priùs in similia peccata cecidit, habuisset.

REVELATIO dicitur quasi remotio velaminis (ut scribit Guilhielmus Scotista) dum aliquid ignotum aperitur alicui. Præsertim autem dicitur reuelatio, quando huiusmodi manifestatio fit modo naturalis: sicut patet ex dictis Apostoli 2. ad Corinth. 12. Veniam autem ad visiones & reuelationes Domini, & reuelatio addit supra visionem intelligentiam visorum, secundum Beatum Thomam super epistolam secundam ad Corinthios cap. 12. Potest autè reuelatio capi multipliciter (ut scribit Dominus Cardinalis Cameracensis quæst. 12. articu. 3. libr. 1.) Vno modo, ut reuelare idem importat quod causare aliquod signum extrinsecum causantium assensus in intellectu creato. Et sic Deus dicitur reuelasse legem Christi omnibus, tam fidelibus quam infidelibus, quamuis non omnes assentiant: & hæc potest vocari reuelatio exterior. Alio modo potest capi, ut reuelare importat idem quod causare assensum in intellectu creato de aliquo complexo. Et hoc potest esse de complexo vero vel de complexo falso: vel assensu sine formidine vel assensu cum formidine. Et secundum hunc modum concedunt aliqui, quod hæc est necessaria, Deus reuelauit Sorti, quod dies iudicij erit, & non dependet aliquo modo ex contingenti futuro. Et quod Deus

potest reuelare falsum, & potest decipere & fallere creaturam. Et quod non est inconueniens, quod ille, qui est veritas, causat in aliquo falsitatem. Alio modo potest capi reuelatio specialius, ut reuelare importat idem quod causare assensum firmum in intellectu creato de aliquo complexo vero, & potest vocari reuelatio interior. Et secundum hunc modum hæc est contingens: Deus reuelauit Sorti, quod dies iudicij erit, etiam postquam reuelauit: quia illa debet exponi, quod Deus causauit in Sorte assensum firmum quod sic erit: & verum est quod sic erit. Modò secunda pars est contingens: quare, Et verorum contingentium de futuro est possibilis intellectui creato vera reuelatio: sicut Deus reuelauit & multa talia de facto: ut patet Danielis 2. Reuelatum est mysterium Danieli. Item de Paulo 2. Corinthiorum 12. Scio hominem, &c. sequitur: Et audiuit verba arcana, &c. Irè de anima Christi: item aliter nulla esset prophetia. Fide quoque credendum est Deum hoc posse reuelare, quia omnipotens, qui & præscit & præuidet futura vera & contingentia: quare per signa extrinseca, vel per seipsum sine talibus signis intellectu creato potest talia reuelare. Hæc Aliacensis. Et de reuelatione est ut sit certa, sicut scribit Magister Ioannes Gerson parte prima, in declaratione veritatum, quæ sunt de necessitate salutis. Et secundum eundem: Veritates quibusdam specialiter factæ, sine dubitatione sunt credendæ: alioquin non esset reuelatio. Vide de hoc Magistrum Ioannem Gersonem. Et reuelatio Angelica siue prophetica super aliquo, quod bonis moribus obuiaret, nisi diuina interueniret iussio siue dispensatio: taliter circumstantiata est, aut esse debet, quod de ea reuelationem accipienti, vel eis pro quibus sit reuelatio, dubitare non liceat. Oportet enim ut tam clarè cognoscatur reuelatio esse à Deo, quàm clarè scitur aliquid esse scripturæ sacræ, vel rationi cõforme. Et in hoc casu maximè necessarium est donum, quod Apostolus vocat donum spirituum. Hæc Magister Ioannes Gerson parte 1. tractat. de distinctione verarum visionum à falsis. De probatione autem

autem

autem spirituum quod ad hoc valet, legito eundem Gersonem tractatu de probatione spirituum. Probandi enim sunt spiritus an ex Deo sint, & cetera. Probanda quoque est reuelatio diuina sicut moneta. De quo vide eundem parte prima, de distinctione verarum visionum à falsis.

REuerentia est honor exhibitus in testimonium virtutis. Vel est timor initialis & castus. Et potest capi in bono & in malo, sicut etiam confusio, id est erubescencia, secundum Sanctum Thomam super Psalm. 34. Et reuereri est actus timoris, & ut debetur Deo est actus latræ, secundum Sanctum Thomam secunda secunda, quæst. 81. artic. 2. Et reuereri est honorare. A quo reuerentia, honor quem tam in verbis quàm in factis alicui exhibemus: quare rem aliquam turpem nominatum, solemus dicere: Salua reuerentia, saluo honore. A quo reuerendus, dignus reuerentia: & reuerenter, cum reuerentia. Et componitur reuereri ex re & vereor. Est autem vereeri timere cum pudore quodam erga eum què metuiamus. Quidam tamen hæc separant, sic quod vereeri sit hominis liberi, timere serui: quod ille pudoris, hic pænæ metu teneatur. Et secundum Iacobum de Valent. super illud Psalm. 28. Afferre Domino gloriam & honorem. Ista quinque se habent per ordinem, scilicet reuereri, honorare, laudare, glorificare, & adorare. Reuereri est reputare aliquod bonum maius in altero quàm in seipso. Honorare est exhibere reuerentiam in testimonium virtutis, quàm in altero reputamus. Laudare est honoratum alijs commendare. Glorificare autem est laudes honorati largè, lateque præconizare. Adorare verò est reuerendum, honorandum, laudandum, glorificandum colere, propter eminentiam omnipotentia & sanctitatis, & omni spe & fiducia postposita, se totum illi subijcere. Ideo adoratio dicitur diuinus cultus, omnia quatuor supradicta comprehendens: & sic tale obsequium exhibetur cū ablatione & confessione laudis, & protestatione. Hæc Episcopus Christo. vbi supra.

REus est qui accusatur seu impetitur su p

aliqua re, siue iuste, siue iniuste. Gabriel dist. 15, quæst. 8. libr. 2. Vel est ille, qui in rem, hoc est causam ac iudicium vocatus est. Vel reus dicitur quicumque in litem adducitur, etiam si nihil admiserit, id est contra quem quispiam agit. Cicero lib. 2. de Oratore: Reos appellat non modo eos qui arguuntur, sed omnes de quorum re disceptatur. Vnde à re dicitur reus, quod rei alicui obnoxius sit: vel à re quam promissit reum fieri, ut Asconius inquit, nihil aliud est nisi apud Prætorē legibus interrogari. A quo reus stipulando, est qui stipulatur. Reus promittendo, qui suo nomine pro altero promittit. Item Reus voti, qui suscepto voto se numini obligat. Damnatus voti, qui promissa vota iam soluit, & sunt propria sacrorum verba. Reum agere, est accusare. Reū peragere, est condemnare.

REx qui regnum possidet. Regnum verò dicitur integra regio, quæ ubi vno Rege possidetur. Vt Gallia regnum est, & qui Galliam possidet Rex Gallia dicitur. Sic enim distinctus olim erat orbis terrarū, ut singulæ ferè regiones regna dicerentur, & Reges proprios haberent, à quibus ipsæ regiones appellatae, quos ad fastigium maiestatis non ambitio popularis, sed virtus & spectata inter bonos moderatio prouehabat. Dici tamen Reges possunt etiam si vnus tantum vrbs imperium habeant. Sic in principio Reges Romanorum dicti sunt, quibus imperium vrbs permittebatur. Hinc regnum tam regio ipsa subiecta quàm ipse dominatus dicitur. A quo inter regnum, & dicitur tepus quo regnum vacat Rege. Interrex quæ interea Regis locum tenet, & caret. Et differunt Rex & Tyrānus, ut & notat Gerson part. 4. serm. de Angelis. Quod Tyrannus commodū proprium tantummodo quærit, Rex alienum: Et ut ostendit Aristotel. 5. Politicorum, Rex est pro bono publico. Tyrannus autem omnia non nisi ad propriam suam vertit vtilitatem & voluntatem. Quæ res (ut inquit Gerson part. 4. de remedijs contra adulatores) de iure naturali est contra Principem, & contra Christianam charitatem, quod, scilicet pastor aut gubernator sit dissipator, & suos grauet subditos, velut si

essent bestiae non homines, & aliter quam vellet superiorem suum in simili facere casu, &c.

RIXA est audax voluntas vindicandi iniuriam factam, secundum Alber. Magnum lib. 3. cōpendij; & videtur esse rixa quoddam priuatum bellum, quod geritur inter personas priuatas, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinata voluntate, et secundum Beatum Thomam secunda secundae quaest. 41. art. 1. Rixa est cōtradictio in factis, scilicet mutua percussio & particulare bellum sine auctoritate publica. Sed contentio est in verbis. Et dicitur rixa à ringo, quod est rostrum torquere, quod canes faciunt latraturi. Hinc ringi pro irasci capitur & tacitum stomachari.

R O S & pruina differunt sola quantitate, secundum Beatum Thomam super Ioan. nem cap. 38. de quo videatur Aristoteles & ceteri Philosophi in libro Meteororum.

R V G I T Y S, vox leonis & vrsi. Et propter vehementiam doloris vel famis, significat vehementiam tristitiae & fletus, ex B. Tho. super Psalm. 37.

R Y M O R dicitur nouitas sine certo auctore, & differt à fama, quod Rumor semper de re recenti dicitur. Fama verò dicitur etiā de re inueterata, firmataque hominū opinione quamuis incerta: de quo aliās. Rumores suspiciosos vir magnus nō curat: de quo vide Gerionē par. 1. in trilogio in materia schismatis.

Delitera S.

SACERDOS capitur tripliciter, vt notat Beulefer dist. 5. quaest. 1. lib. 4. Vno modo idem est, quod sacris datus: isto modo homines laici & etiam mulieres possunt vocari sacerdotes. Et breuiter qui iuste viuunt. Secundo modo dicitur sacerdos, quasi sacra dans: hoc modo in antiqua lege primogeniti erant sacerdotes & non alij, & isti primogeniti habebāt tria priuilegia. Primum, quia recipiebant benedictionem patris. Secundum priuilegium, quia constitue-

bantur domini fratrum suorum. Tertium, quia recipiebant primogenitum omnium bonorum. Tertio modo sacerdos capitur quasi sacra docens: vt maxime sunt sacerdotes nouae legis, qui debent esse sacris dati: sacra dantes & sacra docentes. Est autem sacerdos is, qui Deo est dicatus ad sacrificia facienda: & dicitur quasi sacra dans. Sicut enim Rex à regendo, ita sacerdos à sacrificando vocatus est: consecrat enim & sacrificat (vt scribit Gabriel dist. 13. quaest. 1. dub. 5. lib. 4. post Isidorum.)

SACERDOS est duplex, scilicet Legalis & Euangelicus (vt notat Gab. di. 19. q. vnic. art. 1. lib. 4.) Sacerdos legalis siue figuralis, est sacerdos veteris testamenti, qui licet ipse mediator fuit inter Deum & populum orationibus suis & sacrificijs, quae ipsi Deo obtulerunt ex donarijs populi (quorū ritus & officiū describitur Leuit. per totum.) principale tamen eorū officium (vt Richar. ait) fuit praecipue respectu clausionis & apertionis legalis templi, & oblationis sacrificiorum, & sacramentorum legalium, iudicādo homines esse mundos vel immundos in iudicijs legalibus, & respectu mundationis irregularitatum legalium. His non fuerunt datae clauēs ordinis & coelestis regni (vt habet Gabriel vbi supra. & probat cōclusionē 1. post Petrum Paludens.) Verum fuit quorundam opinio, vt recitat Sanctus Thomas, & Sanctus Bonauen. quod clauēs fuerunt apud sacerdotes veteris testamenti, sed imperfectae & semiplene, & inchoatiuae: quia & ipsi poterant imponere poenā pro peccatis ignorantiae legis veteris, sed non aperire regnū: quia clausum fuit & nemo aperire potuit, &c. Sacerdos Euangelicus est qui ex traditione Episcopi accepit in sua ordinatione potestatem super corpus Christi verū in aliaris sacrificijs conficiendum, offerendum, & populo dispensandum. Et super corpus Christi mysticum ad membra huius corporis incorporandum, purgādū, à peccatis absoluendum, & ad satisfactionem ligandum: ac per hoc regnum celorum dignis aperiendum, & indignis claudendum, & ad sacramenta spiritalia dispensandum. His enim & cuilibet sacer-

doti